

36084

A. S. Vasulescu. 1928. Ianuarie 1. Duminecã. Graciovins

Universul Literar

Anul XLIV Nr. 1.

1 Ianuarie 1928

5 Lei

BCU Cluj / Central

MAESTRUL

Av. 582 77

SUFLETUL ROMÂNESC

Lămuriri

Succesul primului nostru număr, în formă nouă, confirmă gândurile care au călăuzit organizarea materialului literar. Ideea unei galerii a principalelor personalități ale culturii românești a fost întâmpinată, după cum reiese din corespondența primită cu reală mulțumire de către cititori. Au fost însă și destui care n'au priceput sensul preocupării noastre și s'au întrebă cu candoare de ce întâiul număr a fost închinat lui N. Titulescu și se vor mai mira probabil când vor vedea că al treilea număr e închinat matematicianului celebru în străinătate G. Țițeica, ca pe urmă să urmeze vre-un medic savant dintre acei care ne cinstește în toate colțurile lumii. Căci revista noastră are azi o atitudine strict culturală, cu preocuparea unică de a înfățișa sufletul românesc sub toate aspectele lui, iar din literatura străină cât e necesar unei bune informații.

O revistă literară, de mare tiraj, pentru debutanți e o absurditate. Poetul și scriitorul trebuie să fie prezenți publicului când au început să vorbească de-a binelea, nu de la primele găngăveli.

Revistele cu tiraj restrâns sunt suficiente pentru cei care abia au ouat o poezie și fin s'o și aducă la cunoștința României Mari.

Universul literar își propune — am mai arătat acest lucru — să fie un vehicul literar între cultura românească și masele mari de cititori, cărora trebuie să li se înfățișeze rezultate, nu nesfârșite încercări și rătăcirii pentru experiență.

George Enescu, acest geniu autentic al României de azi, își avea fără îndoială locul lui de frunte în această galerie. Colaboratorii noștri, d. Alfred Alessandrescu și Petru Comarnescu și-au luat îndatorirea să-l înfățișeze publicului, în toată aureola gloriei sale, să explice tainele artei lui și să ne dea toate lămuririle necesare ca o astfel de personalitate să poată fi cunoscută.

Ei au făcut acest lucru cu o pricepere care îi onorează.

C. P.

George Enescu compozitor

ALFRED ALESSANDRESCU

George Enescu este fără îndoială pilda celei mai extraordinare și mai complexe organizații muzicale a timpului de față. Dintre toate darurile, cu care natura l-a înzestrat în chip atât de minunat, noi nu vom sta la îndoială să așezăm mai presus de orice, pe acelea de creator, singurele în adevăr care ne dau măsura giganticei personalități a marelui nostru muzician.

Apariția compozitorului George Enescu pe orizontul vieții noastre muzicale este un eveniment care surprinde și care răstoarnă teoriile unei evoluții artistice naturale. În adevăr, marile națiuni apusene au trebuit să străbată veacuri întregi de grele încercări și de nesfârșite d'buiri, pentru ca muzica lor, pornită de la liturgical *cantus planus*, dela monodia antică, trecând prin diferitele faze ale formării artei contrapunctice, apoi ale încheșării unui sistem armonic, să ajungă la epoca de înflorire, ce a dăruit omenirii pe un Bach, pe un Beethoven sau pe un Wagner.

Slabele manifestări muzicale dela noi din veacul trecut, palide licăriri, ce s'au tradus mai întotdeauna prin lucrări fără deosebită valoare artistică, în care banalitatea lupta cu lipsa unei tehnice temeinice, nu pot fixa atențiunea cercetătorului obiectiv.

Poporul nostru, întotmai ea și cel înzestrat cu adnșabile calități native, neavând însă o tradiție muzicală seculară a imprimată dela marile națiuni muzicale, știința și experiența lor, dobândite cu anevoie în lungile perioade de lupte eroice.

George Enescu este deci cel dintâi mare compozitor român, cel dintâi care ridică arta muzicală română la nivelul celorlalte popoare apusene.

Elev al lui Rob. Fuchs, la Viena, al lui Gédalge, Massenet și Fauré, la Paris, Enescu a dobândit dela maestrii săi cunoștința solidă și adâncă a tainelor compoziției, dragostea pentru construcția sănătoasă și bine echilibrată, precum și acea minunată îmbinare a spiritului german, inclinat spre abstract și complex, cu claritatea și sensibilitatea genului latin.

Deși încă tânăr, Enescu are îndăpătul său o activitate creatoare foarte importantă și nu este gen de muzică, care să nu fi ispitit muza sa într'un chip deopotrivă de fericit. Astfel bogatul său bagaj muzical înnumără lucrări pentru pian, vioară, cânt muzică de cameră, muzică simfonică, precum și o lucrare dramatică, *Oedip*, care în curând va vedea lumina zilei.

Pentru pian, Enescu a scris două suite, dintre care prima în stil vechiu, și în care autorul dă dovada că stăpânește în chip desăvârșit toate resursele acestui instrument, din care știe să scoată aci efecte de o amploare cu totul orchestrală, aci de o poezie nesfârșită.

Variantele pentru 2 pian, precum și o colecție de *Pièces improvisées*, dintre care atât de izbutitele: *Vocea stepei* și *Burlesca* dau inspirației compozitorului

pitoresc neasemuit, complexitatea lucrărilor pianistice din prima a Maestrului.

Importantele lucrări de muzică ale lui Enescu, cităm: primele pentru violină și pian (op. 1), cari deși păstrează urmele lui Brahms și Wagner, întemeie personalitatea vigorosului. În special, *Andantele* (două sonate, lasă să străbată un vag răsunet al glasului natal, caracter ce va deveni în cea de-a treia *Sonată*, de ultimă perioadă de creștere.

de coarde (1900), un *Quartet* și un *Dixtuor* (1906) pentru de suflat, lucrări de-o solidă, ce nu exclud un sunt cu totul romantic, închid stă primă perioadă.

Ala a lui George Enescu începe de melodii, al căror text Carmen Sylva, Lemaitre, S. apoi minunatele cântece de care se desprinde un de arhaic, în sfârșit trei me poeme de Fernand Gregh, ea pianului, de o dificultate împletește arabescuri de o ordinară, desfășurând ghirboase, imbinând ritmuri și originalitate neprevăzută.

Muzica simfonică, producție Enescu la proporțiuni cu se. *Poema romană*, compusă tras de timpuriu atențiunea zical asupra acestui adolescența tainelor orchestrei cu ce nu s'a desmițit de-a tezie pastorală, o *Sinfonie* (op. 8), pentru violoncel și o *Suită în do major*, urși s'au triumf. Cele 2 *Rapsodii* (1901), prin minunatul lor de, prin verva scânteietoare, dimbrăcate motivele noastre nereat autorului lor o mare pe lumea întrecagă.

Încetele *Colonne* execută pie în mi bemol, prin care într'un chip strălucit, formală ce poate îmbrăca gând.

Ionie se distinge prin rare cânt, de mișcare și de energarhitectură de o soliditate dio noblețe și de-o armonie a rară.

a marchează în producția mentor o epocă de tranziție. Se fără îndoială, dintre covârșite creații ale lui Enmirabilul muzician și cșterile perfecțiunea lo parfumul nostalgic luse traduce printr'un o tăitor.

În do major (1919), este poant în creația simfonică a lue suprema realizare a unui și ajuns la maturitatea de plăților sale productive, rezu profunde științi contra-

GENIUL...

de PETRU COMARNESCU

unctice, al unei adevărate virtuozități orchestrale, înfășurată al unei gândiri măre, prin care străbat scrieri de geniu. Deși înfocat adept al muzicii pure, Enescu pare a înclina aci spre o muzică programatică-descriptivă, în care diferiți comentatori au văzut, în cele 3 părți ale simfoniei, interpretarea vieții pământești, a Infernului și a Paradisului. E foarte posibil ca autorul să fi avut în vedere această semnificație metafizică lautescă, însă e neîndoios că prima parte se zugrăvește tabloul gigantic și elocvent al frământărilor vieții pământești, cu luptele și patimile ei rascolitoare, că a doua parte e străbătută de un spirit satanic berliozian, că din final se desprinde o atmosferă zenină și imaterială, de misticism contemplativ și de extrazetivitate.

Lucrările, ce au urmat acestei opere monumentale, par a inaugura un stil nou, unde materia muzicală este cu voia de despuțată de orice podabă inutilă, iar concepția sa desbrăcată de orice preocupare de a impresiona printr-o desfășurare exagerată de mijloace. Totul este redus la quintesență și această concentrare și simplificare a mijloacelor de exprimare a gândirii muzicale se poate compara cu evoluția genului creator a unui Gabriel Fauré, care în ultimele sale lucrări și-a simplificat și epurat stilul său până la cea din urmă expresie.

Se datorează acestei noi orientări a spiritului creator al lui Enescu, admirabilul său **quartet de coarde** (1920), **Sonata sa pentru pian** (1925), precum și a **3-a Sonata** pentru vioară și pian, în care marele muzician reușește să creeze o atmosferă de poezie, ce evocă toată nostalgia tristețea a sufletului românesc, precum și tot parfumul plăzierilor noastre.

Aceiași epurație de stil, aceeași simplificare par a călăuzi pe compozitor și în opera sa dramatică, la care lucrează de câțiva ani, **acel Oedip**, pe care lumea muzicală îl așteaptă cu o îndreptățită și înfrigurată nerăbdare.

Locul lui Enescu în istoria muzicii contemporane ar fi greu de stabilit. Marele muzician a știut să se ferească de orice influență, care să-i altereze originalitatea inspirației sale.

Muzica sa generoasă, plină de avânt și de vigoare, pe alocuiri poetice și pitorească, nu își are obârșia decât în aprofundarea formelor clasice, a acelor modele neperitoare de perfecțiune și de frumos, ca mijloc de a îmbrăca fondul primitiv al sufletului și al gândirii sale, care rămân specific românești.

Marcel Proust și G. Enescu

În opera lui Marcel Proust, romancierul care a înnoit genul romanului în Franța, **Sonata lui Vinteuil** e una din cele mai frumoase pagini din: „Du côté de chez Swann”. Într-o scrisoare către Jacques de la Rivoli, Marcel Proust vorbind de scrierile sale, scrie, între altele, următoarele:

„...aceiași seară, ceva mai departe, mi s-a părut surprins, vorbind de acea frază muzicală, să fi gândit la „Vraja din Vinerea Sfântă”. Tot în seara aceea, când pianul și vioara se tânușeau ca două pasări care-și răspund, am cugetat la **Sonata** lui Frank, mai cu seamă cântărea de Enescu...”

Vremea noastră, blazată și fără patosul anilor dinaintea războiului, aproape că nu mai crede în geniu și talent.

Totul ni se pare acum produsul unei sugestii reciproce și al unei temperaturi trecătoare. Relativismul a adus micșorarea încrederii generale, răcirea sufletului și teama de entuziasm.

Armă cu două tălășuri, relativismul a corectat ridicolul incapacităților, dar a abătut și calea consacrarilor meritate. Cine ne mai rezistă astăzi? Pe cine nu putem dărâna? Convingere comună și banală...

Din aceste picături enervante geniu a ieșit din circulație. Pufniți în răs când vreo reclamă anunță sosirea cutărui tenor genial (arziți tenor și genial!) sau a marului virtuos genial, maestrul X.

Sau dus vremurile pathosului sfânt și naiv!

Nimeni dintre oamenii în viață ai noștri nu poate fi numit geniu... Maestru, da. Căci maestru e orice avocat care are secretar sau orice zidar care are calfe. Geniu înseamnă ceva mare, mare și cuprinzător ca un roman literar. Și nu observăm Dumnea-Voastră că toți criticii noștri, așa cum îi avem, nu vor să recunoască niciunui scriitor că a scris un roman? Nuvelă lungă, da. Roman, nici odată. Așa e prejudecata...

Unui singur om îi recunoaștem geniu, umnia singur îi dăm un drept pe care mo, destie lui nu l-a cerut niciodată: lui George Enescu.

A răsărit deodată, ca un chiot puternic și prelung, în mijloc de pădure. Până la el, doar țărăni cântaseră doine în megiștea oilor, pe crestele munților. Muzica bisericăască orientală, măștrită de-un Macarie sau Anton Pann, a continuat și ea, creațiunea colectivă.

Muzica noastră cultă a început ca un motiv biblic. Din stâncă a ieșit deodată izvor voinic. Enescu n'a avut înaintași și nici nu este înaintaș. Este cel dintâi, nu numai cronologic. Mare, singur, unic.

În toate privințele, i-o excepție. Caracteristica adevăratului geniu. Căci precum în fundul Moldovii, la Livezeni din Doroboi, anul 1881 a adus pe lume, un prunc dăruit ca nici un altul, tot astfel occidentalismul muzicii sale este o excepție față

de caracteristica noastră.

Dela început s'a manifestat multipiu și impunător. La 11 ani, terminase conservatorul din Viena, la 16 ani, orchestra Cadonne îi slăvea meritele de compozitor, executând „poema română”. Nu mult după aceea, dirijorul Enescu era cunoscut în multe locuri.

Violonist, compozitor, dirigent de orchestră. Care dar, îi este mai mare? Pe care-l stăpânește mai puțin decât perfect? Întrebări fără răspuns...

Violonistul vrajește sufletele. Oamenii sufăr și trăiesc, ascultându-l. Marcei Froust îl adoră. La un concert pentru două vioară și orchestră, l-am putut dîra de marele Jacques Thibaut, Enescu, pe lângă o tehnică fără greș, avea o radiere născută. Simțeam aceeași transfigurare, exact aceeași, ca în fața unei păuze de lumină și întunerec a lui Rembrandt.

Sufletul alunecă din pășunile lui, pe coardele imateriale, precum arcușii pare o pană de înger în sbor sfânt.

Bach răsună adânc, daea cantă sfușetie din adâncuri. Notele scoase de Enescu sunt boabe de cristal, din fund de izvor.

Dirijorul încheagă frânturi de oameni, cioburi de talente, resturi de energie, zăhăite prin diferență. Plămădește și însuflețește. Modest, uită învierea, mergând să-nvie pe alții.

Memoria lui nimește. Bunătatea lui subjugă. Autoritatea lui lansează. Întodeauna drept, încurajează doar pe cei merituosi.

A trezit indiferența și-a născocit plasă pentru nevolnici. Nimeni nu poate uita strălucirea wagneriană din 1915, precum suprema interpretare a Simfoniei 1A-a de Beethoven rămâne dată unică în istoria muzicii noastre.

Războiul ni l-a arătat român adevărat. A cutreerat spitalele, alinând cu sunete slinte, răni usturătoare și cangrene arzătoare. Concertele de binefacere a fost întreaga lui activitate.

Și pildă de desinteres a dat materialismului acerb al vremii. Încurajare celor tineri. Întărire celor nedreptăți. Sute de mare, așa cum numai idealismul mai poate concepe.

Compozitorul Enescu trebuie să intrinsece acele două mari caracteristici ale sufletului românesc: adaptabilitatea și neuitarea de sine... Până la sonata în caracter popular românesc, George Enescu reprezintă o pildă strălucită de adaptare la occidentalismul depărtat. Muzica lui este aproape cu totul occidentală și nu numai pentru că a învățat cu Massenet și Fauré, ci pentru că geniuul său este implantat în adâncimile omenesti, pretutindeni aceleași și în curajenie îngerească, deci fără nație.

Ischaicowsky, compozitor occidental apare foarte redus în fața unui Musorgski, adăpat la izvoarele esențiale ale sufletului slav. Enescu i-atât de om și atât de genial, încât și fără sprijinul, incontestabil, puternic și vast, al specificului românesc este un mare compozitor.

Căci, firește, rapsodile sale și așa zisa „poemă română”, lucrări din tinerețe, cu muzica neadaptată unei inspirații unitare și cu fragmente populare unite doar formal, nu întăresc prea mult gloria celui ce-a scris „Simfonia III-a”, „Quartetul în mi bemol major”, în care Enescu a atins

puritatea sonoră, precum Paul Valéry pe cea poetică, — sau opera „Oedip” (parese monumentală după fragmentele auzite).

Occidental, european, Enescu compune muzică pură, imaterială, inponderabilă. Într-o formă pură, — flacon de cristal, — muzica lui — parfum vaporos de chibaroș etern — se revărsă înălțând sutlețele adânci, mințile agere, tainele lente, pornirile vii.

Sonata în caracter popular românesc a fost reciproca întregii activități de până acum, a lui Enescu.

Într'un cuvânt ascendent, George Enescu cântă zeilor din Olimp, surzând oamenilor din preajma Carpaților, pe care i-a înfățișat în această ultimă sonată în chip falnic și adevărat.

neadevarate

Da ce crezi că mi-i de joacă!

Era la Iași în timpul războiului.

Maestrul înjghebase vestita orchestră a retragerii. Repetițiile se făceau la Uzina Teatrului Național, într-o dimineață repetam S. Saëns „Danse Macabre”.

Partitură modernă... violoniști... vice-versa... o jale!

Maestrul enervat și asudat, numai în tradiționala cămașă, ne trăgea un frecur ca acela!

De odată, pe la mijlocul bucăței... bum... bum... bang! de sub podeaua sălei încep să jasă niște zgomote ciudate!

Unde nu se supără maestrul și începe a striga îngroșând vocea:

— „Care bați acolo?!”

De sub pământ răspunse o voce mărită și înăbușită:

— „Eu Gheorghe... „mechanicu” teatrului Eu bat!

Și următorul dialog se încinge prin gura caloriferului:

— „Da acum ți-ai găsit să bați deșteptule! Nu vezi că avem de lucru aici!”

— „Apoi îi hi având mneata... da și io au stau di giaba aici!”

Și Nea Gheorghe... „mechanicu” îi dă drumul iar: bum, bum... bang... bang! de zuruiau toate geamurile sălei de repetiție.

Nu era chip să continuăm repetiția.

Maestrul furios începe să țipe pe toate tonurile la diapazon acut! Da Nea Gheorghe de sub pământ:

— „Arrracan din capu niest: D'apăi crezi să ni-i din joacă?”

Musai să reperez o... țâgie di la calorifier... (aici urmează ceva formidabil la adresa țării!)

Toată mânia Maestrului se topește în veselia generală a orchestrei și plecându-se către gura caloriferului chiamă blajin:

— Gheorghe, Gheorghe!

— Ei?

— Știi una? Bate dacă-i „musai”. Da cel puțin... trage-i în măsură cu noi!

Bratu-Palace

Maestrul locuiește la Hotel Bratu-Palace. E singurul hotel cu confort. Confortul pentru maestrul Enescu, înseamnă liniște. Ori hotelul e periferic și maestrul e aproape de gară. Portarul hotelului Bratu îl declară veșnic plecat în turneu. Astfel maestrul poate compune în liniște muzică pură. Dar dacăți ști, cât de pur e îmbrăcat când cântă sau compune, ați invidia pe madama dela hotel. Olimpul pur poate sălășlui și pe Calea Griviței.

Enescu și străinătatea

Simfonia 3-a de G. Enescu și critica pariziană

Le Temps (Pierre Lalo): „Această simfonie e atât de considerabilă, încât eziți să-ți dai părerea după o audiție unică. Ea te face să te gândești uneori la un fel de *Divina Comedia* sau de *Judecata de apoi* în muzică; totul e plin de efuziuni generoase și de aspirațiuni către grandoare. Se pare că scriind această simfonie, d. Enescu a avut, cum spunea Richelieu despre nu știu cine, „du vaste dans l'esprit”.

Tot în *Le Temps* (Lindenlaub): „Într'insul, muzica clocotește și se revărsă, „într'insul e demonul” ar fi spus Goethe”.

Comedia (Jean Poueigh):

„Iată dar un triptic „pseudodantesc”, clocotind de o fermentație exasperată, neîmblânzită, patetică și epurându-se către beatitudinea finală, pe care sumbrul purgatoriu și infernal distrugător ne face să o găsim mai senină. Această a 3-a Simfonie a d-lui Enescu cuprinde pagini gândite viguroș și cu noblețe; ea constituie un efort extrem de onorabil prin dimensiunile-i considerabile și prin lucrătura sa”.

L'Intransigeant (Gustave Bret):

„D. Gabriel Pterné și Concertele Colonne au executat săptămâna aceasta o lucrare considerabilă, de sigur cea mai importantă pe care ne-au relevat-o anul acesta marile asociațiuni simfonice. Simfonia 3-a de d. Enescu.

Iată o producție care impune din nou pe compozitor într'un chip strălucit. Ceea ce isbește, dela primele măsuri, este vigoarea gândirii și siguranța facturii: orchestrația e dintr'un aluat solid și strălucitor și mănuită de un artist, căruia toate tainele tehniciei îi sunt familiare”.

La Liberté: „Simfonia 3-a de d. Enescu este lucrarea cea mai considerabilă ce ne-a fost revelată dela începutul stagiunii muzicale, atât prin întindere, cât și prin prodigioasă-i intensitate sonoră.

„Ea acumulează materia muzicală; e presărată cu motive patetice: combină cu somptuoșitate temele și timbrele, e împodobită cu arabescuri și cu acorduri bogate. E ambițioasă, dantescă, magnifică! Eu o respect.

„Cât de numeroase îi sunt calitățile! Cât de îmbelșugate este invenția, cât de bogat aluatul orchestral! Câtă vigoare susținută; câtă măiestrie în contra-punct! E o mare operă.

Le petit Parisien (Fernand Le Borne):

„Ne găsim în fața unei opere în accepția cea mai înaltă a cuvântului și Dumnezeu știe dacă atunci când voiu avea prilej să o reascult, nu aș risca să pronunț cuvântul capodoperă!...”

Le Courrier musical (Paul Le Flem):

„Noua lucrare se impune prin proporțiuni grandioase, prin sufletul generos ce o susține, îi dă viață și închină spiritul auditorului către meditație. Firea muzicianului, arzătoare și pasionată, se desvăluie în motive, al căror lirism ne surprinde uneori prin încordarea lui. O puternică poli-fonică servește drept armatură acestor motive, pe care ele pune în opoziție sau le împreună în mod savant, susținută de o fesătură orchestrală magnificată prin coruri.

Le Corrier musical (Gabriel Grovez):

„Ideile sunt pline de lirism de efuziuni și de măreție; stilul e nobil și cu o ușoară tendință către emfază. Lucrarea d-lui Enescu, în afară de calitățile-i pur

muzicale care sunt de prima ordine, cu prinde, în special în Final, pagini de frumusețe cea mai senină...”

La Lanterne (Louis Vuillain):

„Simfonia 3-a de d. Enescu este lucrarea unui artist înăscut, a unui creator inspirat și fecund. Să ne păzim de a condamna ceea ce ea ne ascunde, ca recunoștință pentru ceea ce ne afirmă: noblețe și măreția în efort; profundă emoție în accent, invenție bogată și mlădioasă idee, virtuozitate puternică în talent.

Dacă ar trebui să judecăm această muzică supusă vre-unei influențe străine, să fi — în formă numai și necum în fond — celei a lui Richard Strauss — care de rădăcina acestor ar fi găsit „teme” — și a lui Gustav Mahler, care ar fi făcut cu prilejul acesta altceva decât șgomot.

Subjugată de imperioasa frumusețe lucrării, cea mai bună parte a publicului a primit-o cu căldură”.

NOTE BIOGRAFICE

George Enescu s'a născut în Livezi (județul Dorohoi) la 7 August 1881.

A făcut primele studii la Viena, unde a fost răsfățatul renumitului profesor Helmesberger.

Carmen Sylva și alți Mecena (o temă pentru) îl subvenționează pentru continuarea studiilor la Paris, — unde nu întârzi să ia premiul întâi la clasa de vioară a profesorului Marsik.

De asemenea își însușește cele mai vaste cunoștințe în domeniul muzicii.

La 16 ani i se cântă Poema română în concert Colonne. Critica pariziană socotește că un nou Beethoven s'a născut.

Și totuși... întorcându-se atunci în țară se lovește de nepăsarea, de aceea trist și revoltătoare atitudine a unei anumite părți din publicul nostru.

Măhnit se reîntoarce la Paris unde timp de douăzeci de ani câștigă succese după succese aducând glorie țării sale.

În 1914 marea Epopee Europeană ni readuce în țară unde începe o activitate multipdă ca: violonist, șef de orchestră, compozitor și pianist.

Cine nu-și reamintește cu o intimă emoție de clipele incomparabile ale celor 10 concerte de vioară într'adevăr istorice?

Cine nu și amintește apoi de orchestrația dela Iași formată în timpul refugiului?

Cui nu i-a adus Maestrul o vorbă bună o mângâiere, cui n'a dat concursul?

Cine dintre oamenii țării noastre i-a adus atâtea glorie și cine i s'a devotat cu mai multă inimă, simplitate și modestie?

Faima Maestrului a trecut oceanul. Numai întreaga critică mondială vorbește în cei mai elogiși termeni, dar muzicanții de marcă ai apusului se închină cu respect în fața lui.

p o e z i e

VINEA

GLAS

Scrive-mi de moara de lemn
care-si intoarce soarele negru

despre frunzele vechi
cum palpaie langa elestaie

scrie-mi de poarta ruginita
care pazeste freamatul parcului

si despre mormantul cel mic
in care-am inchis fratele de jocuri.

Vreau sa stiu de casa parintilor
cu scara rece de care mi-e frica

de lampa de bronz de dupa zăbrele
care stralucia la fruntea tarzie

de portretul oval daca mai priveste
de albumul ferecat ca icuanele.

Scrie-mi de asfinzit cand rugineste cerul
cand vultul vantului ce cuvinte spune

si cine e stafia care ratacesc
in argint prin noaptea din ferestre.

NUD DE MODIGLIANI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

EMIL GULIAN

STROFE PRELIMINARE

Pentru eu cea rara, pentru vremea dispărută,
Pentru ea, iubita cu dragoste absoluta,
La zodia ei — aur negru padstrat intre fulgi albastri. —
Trimet vis inalt sa se plece 'ntre astri.

Catre sufletul mat, catre chipul topit,
Vesnic ramdan inchinat si smerit.

Reclădesc plecat din pietre desfăcute,
Incel reasez ganduri avute,
Cioplesc si vopsesc cucinte de lemn,
Sa ramdana sfant talisman si semn.

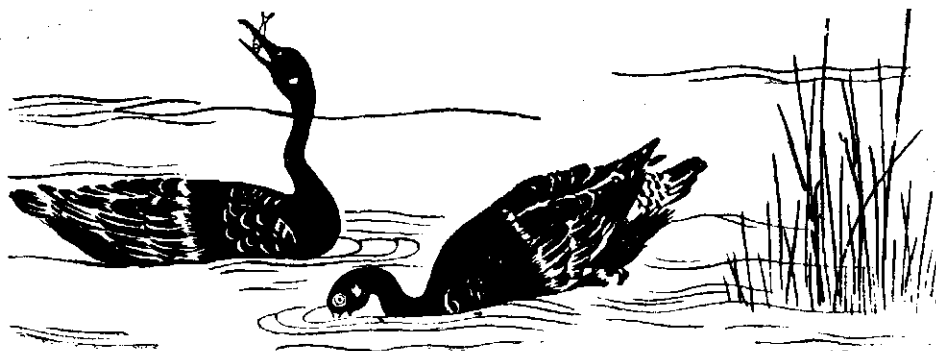
G. I. ȘICLOVANU

APUS ÎN LINII CURBE

Cer vatuat apasa pe ape.
Intinderi pierdute prind ca sa fiarbă.
O suvita de aur se schimba in sange, oarbă —
In zagazurile zareii marea nu mai incapa.

Intuneric gol lărgeste zările 'n dimensiuni,
Prin ferestrele aerului se streacor vizuini
— Soli cenușii aplecați pe oblăncuri —
Privirile se 'ntrec cu pescărușii 'n adâncuri

..n poloage de besna noaptea se sfarmă.
Lotci aruncate par scoici: apele-s grele, fer de-ai turna —
L'ndeva, departe spatii imense se darmă
Aici mai clipește un ochi stins, un far sau poate o stea.

OMUL CU MĂRTOAGA

G. CIPRIAN

De ani de zile se ştia că vigurosul societar al Teatrului Național G. Ciprian se pasionează pentru literatură. Foarte obicinuit cu cercurile literare și foarte iubit pentru gluma lui francă și tăioasă, și-a anunțat într-o zi prietenii că lucrează la „o piesă formidabilă“.

Și era adevărat. Omul cu Mărtoaga, a fost cel mai mare succes al Naționalului în acest an. Dăm aci scena finală a artului doi.

SCENA III

NICHITA

Dragă Chirică, ași vrea sa-ți vorbesc între patru ochi.

CHIRICA (mirat)

Știi bine că Varlam și cu mine...

NICHITA

E mai bine să fim singuri!

VARLAM

Atunci, bine... (se scoală).

NICHITA (foarte natural)

NICHITA

Mi-e tot una. Dar poate că pentru tine și pentru Ana...

CHIRICA

Ana? Ce fel, vă tutuiți?

NICHITA

De câteva minute.

VARLAM

De ce te miri? Vine doar din iatacul ei.

CHIRICA

Adevărat?

NICHITA (lui Varlam)

De vreme ce ai deschis focul, e de prisos să mai pleci. (lui Chirica pe un ton liniștit):

Dragul meu, de astăzi înainte Ana este femeia mea

(Ana intră).

CHIRICA

Ce glumă mai e și astu?

NICHITA

Nu glumesc de fel. De astăzi înainte Ana este femeia mea.

CHIRICA (zâmbind)

Spuți gugușmanii asta pe un ton că-ți vine și ție să crezi.

ANNA

Nichita a spus adevărul.

CHIRICA

Nene, am trecut azi printr'atâtea că nu-mi mai arde de glume.

ANNA

Nichita a spus adevărul.

CHIRICA (se uită zăpăcit la Varlam. Acesta lasă ochii în pământ)

Nene, eu sunt un om răbdător, aproape prost de răbdător. Dar toate au o margine. Ce-mi tot cântași, mă rog? Ce-mi tot cântași?

ANNA

Liniștește-te și judecă cu sânge rece. Ce suntem noi de ani și ani de zile?

CHIRICA

Cum ce suntem? Bărbat și nevestă. Ce vrei să fim?

ANNA

Gândește-te bine, bine.

CHIRICA

Așa ne numim.

ANNA

Ei vezi, ai început să vii pe calea cea bună. Ne numim. De fapt suntem doi străini care ne trăim viața deosebit.

CHIRICA

Tu ai vrut așa.

ANNA

Și tu te-ai învoit.

CHIRICA (oftând)

De nevoie. Numai eu știu cât mă costă traiul tău liber. Dar nu mi-am pierdut niciodată nădejdea că tocmai libertatea asta neșărmurită are să te aducă odată la mază. Credeam chiar că minunea e pe cale să se înlăptuiască — dela o vreme începuseși să semeți cu Ana de odinioară.

ANNA

Minunea s'a înlăptuit într'adevăr, dar nu pentru tine.

CHIRICA

Ascultă Ana, toate au o margine. (urlând). Ce-mi tot cântași mă rog?

NICHITA (după o tăcere)

Îmi pare rău atunci că n'am procedat după cum se obișnuște.

CHIRICA

Adică?

NICHITA

Tăcând și făcând. Am crezut că e mai cavalereste...

CHIRICA

Să mă culci la pământ dintr'o flovitură. Îți mulțumesc. Să-ți spun eu de ce-ai făcut așa? Fiindcă ești mai puternic decât mine, fiindcă toată lumea își bate joc de slăbiciunea mea (scâncește ca un copil).

NICHITA

Aștept să te liniștești.

CHIRICA

Nu încapă liniște aici.

VARLAM

E barbar ce faceți.

NICHITA

Viața e barbară. Fiecare trăește pentru sine... Dreptatea însă e de partea mea. Ana și cu mine...

CHIRICA

Nu te lua după vorbe. Ana. Nu-l c noști. E un om primejdios. Intr'o zi să-ți frânzi mâinile.

ANNA

Dar nu pricepi omule, că te afli în fa unui fapt împlinit?

CHIRICA

Fapt împlinit? Murdăria asta nu există pentru mine n'a existat niciodată. Ia de ce și-au și dat toată libertatea. Te-a lăsat să te bălăcești în hasnana vieții. Să te purifici singură într'o zi.

ANNA

E neînchiptuit! Cum, nici acum că-ți ști?

CHIRICA (amarnic)

Gândești că n'am știut totdeauna? N vezi că la vârsta când alții sunt ca brdul, eu am gârbovit? (tăcere lungă). De ce e cu adevărat neînchiptuit e că privi du-te uneori pe furis, din colțuri și z rindu-ți ochii limpezi și fața luminoasă îmi ziceam încet în mine: nu se poate. Și credeam... Alte ori însă duhneai de d parte a sampanie și semănai la chip c femeile de prin localurile de petrecer. Atunci mă închideam la mine în odăe stăteam ceasuri întregi cu capul în mână fără să pot gândi.

ANNA

Inchiptuiri!

NICHITA

Nu căuta să te aperi. Eu te iau așa cu ești. (lui Chirică) Pricepi deosebirea?

CHIRICA (năuc)

Ce să pricep?

ANNA

Să mergem.

CHIRICA

Ana, ce vrei să faci?

ANNA

Vreau să ascult de firea mea adevărată.

CHIRICA

De ani de zile nu faci altceva.

ANNA

Înima mea bate acum pentru întâia oară.

CHIRICA

Atunci nici în primele zile ale căsniciei noastre nu m'ai iubit?

ANNA

Nu te-am iubit niciodată.

CHIRICA (prostii)

Ce te-a făcut dar să te însoțești c mine?

Originalitatea ta, pudoarea ta de st minarist. Ani de zile stătușezi în umbră fără să-mi spui o vorbă. În facultate abi

ai îndrăznit să mă saluți — și cu atâta stângăcie, — că m'ai înduișat și ți-am vorbit eu cea dintâi. În scurtă vreme ne-am împrietenit și într-o bună zi m'ai întrebat sfios: Vrei să fii a mea? Aveai atâta soare în ochi, că mi-a fost milă să-ți fac inimă rea și te-am urmat. În brațele tale însă mi-am dat seama că nu te puteam iubi. Te scutesc de alte explicații.

CHIRICA

Și copiii?

ANNA

Copiii vin dela sine. Pune cineva mâna în foc că a venit pe lume din dragoste adevărată? Restul îl știi. M'am lăsat furată de curent, fără gânduri rele la început — ca să scap de plictiseală, pe urmă am intrat în vâltoare. Noroc că m'am oprit la timp. Mă duceam la fund.

CHIRICA

Și ce te-a făcut să te oprești?

ANNA

Sosirea lui. (Arată pe Nichita).

CHIRICA

Prin urmare s'a sfârșit.

ANNA

Da, dragul meu, s'a sfârșit.

CHIRICA

Și ai să te măriți a doua oară?
(Ana ridică din umeri)

NICHITA

Legătura noastră n'are nevoie de confirmări oficiale.

CHIRICA

Atunci, Ana rămâne tot nevasta mea.

NICHITA

Tu crezi în idioția asta?

CHIRICA (după o lungă chibzuială)
Da.

NICHITA

Ești liber să crezi ce vrei. De altfel, mâine plecăm.

CHIRICA

Unde?

NICHITA

În lumea largă. Ne ducem să vedem și să auzim.

CHIRICA

Asta e frumos. Era visul meu. (lui Nichita) Mi-ai luat-o înainte. Dacă imi izbutea lovitură cu calul, asta aveam de gând. Să mergem peste mări și peste țări. (către Ana) Și în largul lumii. Ana, departe de grijele mărunt ale vieții, căci am fi fost în vecinică sărbătoare, sufletele noastre ar fi cântat același imn.

VARLAM (mișcat)

Ești incorigibil!

NICHITA (după un timp)

Ai să-mi porți ranchiun?

CHIRICA

Să tăcem. Cuvintele nu tâlmăcesc sunetul coardelor lăuntrice. (lui Nichita filozofic) Să fi venit mai târziu, n'ai fi izbit să mi-o iei.

NICHITA

Ana, nu a fost niciodată a ta. N'o tau deci dela tine.

CHIRICA

Să fi venit mai târziu n'ai fi izbutit. Starea ta materială atârnă și ea în balanța izbândeii tale!

ANNA

Chirică!

CHIRICA

Nu vreau să jicnesc pe nimeni. Dar așa neghiob și lunatec, cum mă socotește lumea, văd bine cum văd. Nu trăesc chiar în vânt.

ANNA (mirată)

Nu m'am gândit nici o clipă să fac vre'o apropiere între...

CHIRICA

Să tăcem. Sunt procese care se implinesc fără să ajungă la conștiința noastră.

NICHITA

Și de ar fi așa? Asta nu înseamnă nici o scădere. Ca să fie puternică dragostea va să se alimenteze din plin. O gamă întreagă pe care dacă n'o sui și o coborî, nu se cheamă că trăești.

ANNA

Iată pricina adevărată a nepotrivirii noastre. Tu nu știi să cânti decât pe o coardă. Lângă tine n'am simțit niciodată pulsul vieții. El (arată pe Nichita) de cum a deschis ușa, a adus cu sine un val de aer nou.

(Chirică cade pe gânduri)

VARLAM (fincet lui Nichita)

Ce-ți spuneam?

NICHITA

Ai fost prooroc bun.

VARLAM

Mai bine nu te întâlneam.

NICHITA

Vencam eu singur. Îți pare rău?

VARLAM

O să te am pe conștiință toată viața. Și nu e ușor să duci în cărcă o namilă ca tine.

CHIRICA (vorbind mai mult pentru sine)

Da, da, se vede că n'am fost croiți unul pentru altul. Vezi bine că-i așa. (oftând) Doamne, și s'a scurs atâta vreme. (tare) Unde s'o fi dus.

VARLAM

Cine?

CHIRICA (cu fața zbârcită)

Vremea.

ANNA

A trecut pe lângă noi fără să ne atingă.

CHIRICA

Pe mine aripa timpului m'a atins. De acum sunt bătrân.

ANNA

(măsurându-l de sus și până jos ca și când l'ar vedea pentru întâia oară).

Să fie adevărat că avem noi copii?

CHIRICA

De vreme ce-i avem...

ANNA

Eu cred că nu sunt ai noștrii copii.

CHIRICA

Dar ai cui să fie, ai?

ANNA

Ai întâmplării.

CHIRICA

Uf, ce lucruri urâte mocnesc în noi.

VARLAM

Hai, treziți-vă. Ați început să bateți câmpii.

ANNA (împindu-se de Nichita)

Du-mă departe de aici, mi-e frică. E grozav să ai copii și să nu fie ai tăi. (Nichita pornește cu Anna spre fund)

CHIRICA

Plecă fără să-mi întinzi mâna?

ANNA

Vreau să te cruț.

CHIRICA (cu liniște mare)

N'avea nici o grijă, acum văd limpede. Soarta ne aruncă orbește pe unii în brațele altora. Dacă se nemerește, bine, dacă nu, nu. Lucrurile se fac și se desfac singure. N'am avut noroc. Asta e. Doresc să ai tu.

ANNA (fincet)

Îți mulțumesc.

VARLAM

Draguța de ea îți și mulțumește.

NICHITA (zâmbind)

Nănic nu-ți scapă.

VARLAM

Am ochii de uliu, ca ai tăi.

NICHITA

De asta și-mi plăci. Vrei să vii cu noi?

VARLAM

Unde?

NICHITA

Să ne întovărășești în călătorie.

VARLAM (după o mică ezitare)
De, aș minți să spun că nu mă ispitește.

ANNA

Vino cu noi.

VARLAM

Ce fel să merg cu voi?

NICHITA

Ca prieten.

VARLAM (trist)

Ca damă de companie. E un rol ingrat, credeți-mă. Mi-e lehamite să-l mai joc. (Tăcere) Umblați sănătoși. Eu rămân aici cu prietenul Chirică. Doi părliți. Rămâi cu el să tragem mătoaga de coadă împreună. (Anna și Nichita es) Sunt mai tare decât mi-aș fi închipuit. (lui Chirică care tot timpul a stat nemșecat pe un scaun) Așa e că am fost tare?

CHIRICA (stă neclintit)

VARLAM

Îți pare bine că nu plec cu ei?

CHIRICA (tace mereu)

VARLAM

Ei, Chirică, unde ești?

CHIRICA (trezindu-se)

Ai?

VARLAM

Îți pare bine că nu plec cu ei?

CHIRICA (măsurând uolul din casă cu echii)

Doamne, ce pustiu!

VARLAM

Dar nu plec, nu, rămâi lângă tine.

CHIRICA (năuc)

Așa? Bine... bine!

CORTINA

A L L E Z

de ALEX. CUPRIN

Din copilăria-i întunecată, plictisitoare, nomadă, m-lle Nora își aducea aminte numai de acest strigăt, sfâșiat și poruncitor. Pe acest cuvânt înainte de orice alt cuvânt îl pronunțase limba ei slabă, de copilă și chiar în vis după țipatul ăsta se ridicau în ani amintirea Notei: frigul de pe arena neîncălzită a circului, mirosul grajdurilor, galopul greoi al cailor, suerătura uscată al biciului lung și durerea arzătoare a lovirii, ce asurzea fiorul de clipă al spamei.

— Allez!

În cercul gol e întuneric și frig. Pe aici, pe-acolo, străbătând cu greu cupola de sticlă, razele soarelui de iarnă se întind ca niște pete slabe pe catifeaua de culoarea smurii și pe lojile aurite, pe scuturile cu capete de cai și pe stegulețele de pe stâlpi; ele joacă pe geamurile felinarelor electrice, alunecă pe oțelul trapezelor, sus la o strânică înălțime unde atârnă încurcate mașinile și frânghiile.

S'a început lucrul de zi. Cinci sau șase artiști în sube și în căciuli, stau în fotolii de rangul întâi, lângă intrare și fumează țigări infecte. În mijlocul arenei stă un bărbat vlișgănos, cu picioarele scurte, cu cilindru pe ceafă și cu mustați negre, răsucite cu îngrijire. Un enorm cal alb, pe care vizitii îl duce de-alungul barierii tușește sbomotos, scuturându-și gâtul lung și din nările lui scapă unde de-aburi albi. Și ori de câte ori trece pe lângă omul cu cilindru calul privește supărat biciul ce atârnă de sub subțioara lui, și sforăie alarmat târând în urmă vizitii ce se opinteste. Micuța Nora aude la spate mișcările nervoase ale calului și tremură și mai tare.

Două mâini puternice o cuprind de talie și o așvârle cu ușurință pe spinarea calului, pe larga salteluță de piele. Aproape în aceeași clipă scannele și stâlpii albi și cortinele de dril ale intrărilor se contopesc într'un cerc pestriț, fugind repede spre nientul calului. În zadar îi îngheață mâinile de frică, strângând convulsiv vâhul aspru al coamei. — Ochii i se strâng puternic orbiți de năzăria turbată a cercului turbure. Omul cu cilindru merge, mereu în arenă, ține la capătul calului capătul biciului lung și plesnește asurzitor din el.

— Allez!

Și iată-o apoi, în rochiță scurtă, de tifon, cu mânute ca de prunc, stă în lumina electrică sus, chiar sub cupola circului pe un trapez. Pe același trapez la picioarele fetitei atârnă cu capul în jos tinându-se cu genunchii de bară un alt bărbat sănătos în tricou trandafiriu, cu fireți de aur. Freată, mirosind a pomadă, cu înfățișarea crudă, Nora îl vede cum își ridică mâinile lăsate în jos, cum le desface și cum își înfige în ochii ei privirea ascuțită și hipnotică de acrobat, și cum... bate din palme, Nora face o mișcare înainte ca să se așvârle jos, drept în aceste mâini puternice și neîndurate (o, cu ce soaină vor răsufla seama sute de spectatori!), dar învira într'o clipă i se face un bulzăre de ghiață, încetează să bată de groază, și atâta stic numai se strângă și mai tare frânghiile subțiri. Mâinile neîndurate și lăsate în jos se ridică din nou, privirea acrobatului devine mai încordată... Jos, sub picioarele ei stă în țipăt și mare o beznă.

— Allez!

Și de-abia tinându-și răsuflarea, ea se leagănă pe vârful „piramidei vii” făcută din șase oameni. Alunecă, și se prelinge cu corpul său mlădios, ca de șarpe, prin

tre treptele scării albe, pe care cineva jos o ține pe cap. Apoi se întoarce în văzduh, azvârlită de picioarele țari și groaznice, ca de ațel, ale jonglerului în „jocurile icarice”. Se urcă după aceea sus, deasupra pământului pe o sârmă subțire și tremurată, care îi taie picioarele până la sânge... Și pretutindeni aceleași fețe prostesti, cărări în păr uns cu pomadă, mustați răsucite, nuroi de pipce și de cap omenesc asudat, și pretutindeni aceiași spaimă și același neînălțurat strigăt fatal, — același pentru oameni, pentru cai și pentru câini dreșati :

— Allez!

De-abia împlinise șaisprezece ani și devenise o fată frumoasă, când, odată, în timpul spectacolului, desprinzându-se de pe trapez, și sburând alături de rețeaua ce o aștepta jos, ea căzu pe nisipul maneliului. Lesinată, a fost dusă în dosul culicilor și acolo după obiceiul vechiu al circurilor, a fost scuturată de umeri din toate puterile, ca să o aducă în conștiință. Ea se trezi și gemu de durere, ce i-o pricinui mâna scrântită. „Publicul se agită și începe să plece, — șopteau glasuri în jurul ei. — du-te și arată-te publicului!” — Ea își strânse buzele ascultător într'un surâs obișnuit — surâsul „călăreței grațioase”. — dar după doi pași țipă clătănindu-se de durerea insuportabilă. Atunci vre-o zece vecini o anucară și o înmîșeră cu forța în fața cortinei, spre public.

— Allez!

În sezonul acela „Iucra” în care în calitate de „gast” clownul Menotti, — nu un clown simplu și ețin, care primește palmele și care e în stare să înnebunească publicul cu nesfârșitele lui glume, fără să fi mâncat ceva din ziua de ieri. — o celebritate de clown, clown-solo, imitatorul neîntrecut în lume, primul care a primit premiile de onoare etc. etc. etc. El purta pe piept un lant greu cu medalii de aur, cerea câte 200 de ruble pentru o esieră, se lăuda că de cinci ani nu mai îmbrăca alte costume afară de cele „celebre” — întotdeauna după spectacole se simțea inevitabil „distrus” și cu o amărăciune exagerată vorbea despre sine: „Da! Suntem oiațe, și trebuie să distrăm publicul sătul!” Pe arenă cânta fals și pretentios couplet învechite sau declama versuri compuse de el sau biciuia primăria și canalizarea — producând asupra publicului, atras în care de o reclamă enormă, o impresie ridicolă, plictisitoare și de prost gust. În viața de toate zilele averăcerul de protector languros și-i plăcea cu o înfățișare misterioasă și nepăsătoare să facă aluzii la niște contese neobisnuite de frumoase, straniu de bogate, dar de care s'a plictisit definitiv.

După ce Nora își vindecase mâna scrântită, și apără din nou în care la repetiția de dimineață, Menotti salutând-o îi reținu mâna în mâna lui, făcu ochi umezi și obosiți și cu o voce înduioșată o întrebă de sănătate. Ea se pierdu, se roși și-si retrase mâna. Clipa aceea îi hotărî soarta.

Peste o săptămână, acompaniând pe Nora după un mare spectacol de seară, Menotti o invită să ia masa cu el în restaurantul marelui hotel, unde trăise celebrul clown-solo, admirat de lumea întreagă.

Senarurile erau în etajul de sus, și intrând într'unul pregătit de mai înainte, Nora se onri o clipă — fie de oboseală, fie de presimțirea turburătoare că aici va dispărea ultima-i candoare. Dar Menotti o

strânse puternic de cot. În vocea lui răsună patima de fiară și crunta poruncă a fostului acrobat, când îi șopti :

— Allez!

Un an întreg ea călătorea cu el din oras în oras. Ea păzea briliantele și medaliele lui Menotti în timpul ieșirilor lui, îi îmbrăca și-a desbrăca tricoul, avea grijă de garderoba lui, îl ajuta să drezeze șobolani și porcei, îi ungea „fizionomia” cu gold-cream și — cecace era mai important — credea cu focul idolatriei în celebritatea lui mondială. Când rămânea singuri, el nu găsea ce să vorbească cu ea, și primea mângâierile ei cu aerul unui om exagerat de plictisit, de sătul, dar care totuși permite generos să fie divinizat.

Peste un an ea îl plictisi. Privirea lui languroasă se opri într'o zi asupra uneia din surorile Wilson, care făceau „zboruri aeriene”. Acum el nu se mai sinchisea de Nora și descori, în cabină, în fața artiștilor și a vizitivilor, îi trăgea palme că nu i-a cusut nasturele rupt. Ea suporta bătaia cu aceeași smerenie, cu care câinele înțelent, hătrân și devotat primește bătăile stăpânului său.

Și însfârșit, într'o zi, noaptea, după spectacol unde celebrul clown a fost fluerat că a lovit prea tare câinele său, Menotti a declarat Norii imediat să plece de la el și să se ducă la toți dracii. Ea se sunse, dar în pragul camerei se opri cu privirea plină de rugămintă. Atunci Menotti se repezi spre use, cu o izbitură de picior o deschise larg trântind-o de perete și fion :

— Allez!

Dar după două zile ea se simți din nou atrasă către stăpânul său ca un câine bătut și gonit din casă.

I se întunecară ochii când lacheii hotelului îi spuseră cu jignitor surâs pe buze: „Domnișoară, nu e voie la el: domnul e în separen, ocupat cu altă domnișoară.” Nora se duse sus și se opri direct chiar în fața ușii unde acum un an ea era cu Menotti. Da, el era înăuntru: ea recunoscu vocea lui languroasă — voce de celebritate oboșită, — întrecăiată din vreme în vreme de râsul fericit al englezoacei roșcovane. Ea deschise repede ușa.

Tapetele de culoare aurie, lumina tare a două candelabre, strălucirea cristalului, grămada de fructe și sticlele în baterii de argint. — Menotti întins fără haină pe un divan, și domnișoara Wilson cu corsetul desfăcut, miros de parfum, de vin, de țigară de foi, de pudră. — toate astea la început îi ametiră canalul; după aceea ea se aruncă asupra domnișoarei Wilson și de câteva ori o izbi cu pumnul pe față. Wilson gemu — și începu încăierarea...

După ce Menotti reuși cu greu să despartă pe amândouă femeile, Nora se prăbuzi fulgerător în genunchi înaintea lui și sărutându-i cizmele, îl imploră să se întoarcă la ea. Menotti o rezezi în lături și cuprinzându-i gâtul cu amândouă mâinile îi spuse :

— Dacă nu te cari de aici imediat, ticăloaso, o să ordon lacheilor să te azvârle în stradă!

Ea se sculă, înăbușindu-se, și șopti gemând :

— A-a! Dacă e așa... atunci...

Privirea îi căzu pe fereastra deschisă. Repede și ușor, ea și când ar face o figură de gimnastică, se pomeni în peravul ferestrei și se inclină în afară, tinându-se cu amândouă mâinile de ferestre.

Jos, în stradă, treceau sgomotos trăsurile, ce păreau de sus animale mici și ciudate. — trotuarele străluceau după

O masă excelentă

— N'ai fost de mult la Ploești?
 — De doi ani.
 — Atunci, vino de mănăncă la mine în ziua întâia de Crăciun.
 — Cu plăcere.
 — Dacă vrei, mai ia pe cineva. Unde's doi puterea crește și pofta de mâncare sporește.
 — Bun și aprobat.
 La colț, alt prieten.
 — Ce te faci în prima zi?
 — N'am nimic fixat în program.
 — Mergi cu mine la Ploești?
 — Masă bună?
 — Garantéz.
 — Numai să nu ne dea peste, că nu pot să-l sufăr.
 — Cine-a mai văzut peste în ziua de Crăciun! O să fie caltaboși, purcel la tavă, sarmale, curcan pe varză...
 — Ne'ntălmim în gară.
 — În gară.
 Prietenul No. 1 ne primi atât de cald în cât prietenul No. 2 se simți ca acasă.
 — Să mergem la masă.
 — Pentru aia am și venit.
 Soția prietenului No. 1 se crezu datoră să facă haz de acest spirit fin, limbile intrară în funcțiune și veselie se deslănțui.
 — Să luăm niștele sardele! zise prietenul No. 1.
 — Mulțumesc... eu o să iau mai târziu... Sunt foarte bune, dar nu știu de ce... niciodată.
 — Mă rog... nu e nimic... Ne vine un rasol de șalău cum n'ai pomenit.
 Prietenul No. 2 incremeni. Gemunchiul său mă atinse alarmant.
 Când sosiră limbile de farfurii cu șalții răsfățate într-o garnitură apetisantă, vecinul meu de masă luă o bucășică de 3 centimetri pătrați.
 — Serviți-vă ca lumea!
 — Să vedeți ceva... Eu... rasolul... Imi place, dar... nu știu de ce astăzi... Mă rezerv pentru bunătățile celelalte...
 Și nu s'atinse de farfurie.
 — O să mă răzbum la friptură, imi s'opti el, că altfel mor de foame.
 — Marito, schimbă talerele și adu nișetrul prăjit!
 De astădată, ne miuăram amândoi. Eu nu-mă ertam că l-am vârit pe prietenul no. 2 într'un bocluc în care prietenul no. 1 n'avea nici o vină.
 Cu stomacul sleit, vecinul abea putu să sufle:
 — Mai rămâne să vie și tort de peste.
 — Să mă dea gata!
 — Ceva carne n'ai, dragă? îndrăznii eu.
 — Carne mănăncă toți astăzi! Am vrut să vă tratez cu ceva mai deosebit! se umflă în pene amfitrionul.
 Tortul, e adevărat, fu de șocolată, dar reuși atât de puțin să comenceze pierderea încercată de tovarășul meu, în cât la esire, unde el nu mai încetă cu mulțumirile „pentru excelenta masă oferită”, o luă la picior și nu se opri decât în fața simigiriei din colț, și se rozezi cu ochi de pasăre de pradă la doi covrigi cu susan.
 Don José

Teatru

ÎNAINȚĂRILE DELA TEATRUL NAȚIONAL

Sfârșitul de an era așteptat cu mare ueliniște și nerăbdare de către tinerii actori ai Teatrului Național. După noua lege, începutul anului bugetar trebuie să găsească aranjate definitiv situațiile tuturor. Comitetul de Miercuri seara și-a luat asupra lui sarcina de a numi zece societari noi în locurile vacante și de a face alte, osebite, înaintări de mai mică importanță. Mai ales înaintările la societariat au pasionat mult. Se știe că aceste înaintări nu se pot face decât în măsura locurilor vacante. Și vacanțele la Teatrul Național nu pot surveni de cât prin deces și demisie, amândouă din fericire foarte rare în această familie care e prima scenă românească.

Își luau deci o mare, o foarte mare răspundere, comitețele reunite Miercuri seara. Un mare număr de ani vor trece probabil până la noua vacanțe. Nedreptățile făcute acum sunt durabile. Iar greșala de a înainta elemente goale de conținut artistic se poate răzbuna rău acum când toată lumea se vâita că la Național sunt actori prea mulți și când eliminări nu se pot face decât cu scandal.

Comitețele trebuie să reziste deci tuturor presiunilor politice și chiar într-o mare măsură simpatiiilor personale.

Puteam spune că de data asta, cu excepțiile care se ghicesc, înaintările sunt meritate pe deplin.

În primul rând au fost înaintați societari de clasa II, trei dintre cei de clasa III-a: Ion Sârbu, Grigore Mărculescu și C. Duțulescu. Pentru I. Sârbu era și timpul căci e vorba de un mare actor, unul dintre stâlpii teatrului nostru Național — Grigore Mărculescu a dovedit de asemenea însușiri de artist care-l fac propriu pentru orice grad. În „Plicul lui Rebreanu, în „Noaptea regilor” și în atâtea roluri mai mici a întrunit aprecieri din toate părțile, iar C. Duțulescu ca și A. Athanasescu se dovedesc actori în genul lor de neînlocuit.

La societariat au fost înaintați mai întâi cei șapte care încă de anul trecut obținuseră leafa de societari, „asimilați” cum li se spune cu aproximație:

G. Vrăcea, G. Calboreanu, N. Bălțațeanu, C. Stăncescu, I. Pop Marțian, Anra Buzescu, Toto Ionescu

Simpla citare a acestor nume le arată și ca elemente cu prețioase însușiri și mai ales că elemente care, cum se spune, duc teatrul în spinare.

La aceștia șapte s'au adăugat alte trei nume Sorana Toța, cel mai bun element de tragedie al Teatrului Național și d-nele Sonia Cluceru și Lulu Cruceanu.

Ca să împace pe cei nemulțumiți încă șase inși au fost „asimilați”: I. Baldovin, I. Fintesteanu, Tantzî Bogdan, Puia Ionescu, El. Parisianu și N. Săvulescu.

Ultimul dintre ei are o vechime în teatru și un stat de serviciu care l-ar fi indicat pentru societariat și ar fi putut fi lăsat acolo să mai aștepte, alt nume. Ceilalți deși prea tineri sunt atât de mult folosiți de repertoriu că un spor de leafă trebuia să li se acorde.

D-nele Natașa Alexandra, Dorina Demetrescu și Eug. Zaharia au fost făcute stagiați de clasa I-a: C. Grigoriu, Theo I. Brancimir, G. Sireteanu și El. Alma-

jan, Olga Țăranu și Tantzî Ciuceanu au devenit stagiați de clasa II-a și alți câștiga probiști au devenit stagiați.

Dar mai ales e fericit comitetul pentru angajarea cu leafă de societari a d-lui Aurel Ghițescu, de la Teatrul Național din Iași. În aceeași situație a fost angajat d. Al. Critico.

CAMIL PETRESCU

CRONICA DRAMATICA

OMUL DE ZAPADA de A de Herz

D. A. de Herz e un om tare agreabil. Și când e vesel și când e trist, face calambururi. E aproape totdeauna într-o vervă glumeață, străbătută de intenții de șarjă.

Rareori am văzut până acum lucrarea vreunui autor să semene așa de bine cu însuși autorul.

Personagiile din „Omul de zăpadă” sunt d. A. de Herz, calamburist neobosit, spunând glume, povestind anecdote și șarjând uneori cu necaz, din cauza situațiilor și adversarilor, alteori voios, fiindcă așa-l îmbiază partenerii.

Dar când faci într'una glume, e sigur că risci să te repeți, sau să repeți ecouri din glumele altora. Risci să ți se spună „dela lume adunate și iarăși la lume date”.

Observația aceasta, — „dela lume adunate” — explică și aprecierea bucuriei șgomotoase adesea a publicului, asupra dialogului ușurel și comun din piesa d-lui A. de Herz.

De altfel înainte de reprezentare, d. A. de Herz spunea despre „Omul de zăpadă”: „nu știu dacă piesa e bună, dar știu că o să râdeți”.

Dar nu credem că toate asalturile de glume, de spirite pot să alcătuiască o piesă de teatru, oricâte meșteșuguri și dăbăcii ar stăpâni autorul.

Cu „Omul de zăpadă”, d. A. de Herz își sporește seria genului său de piese ușoare, încercând desigur o melancolic, că scriindu-le pentru marele public, — fără selecție — renunță la accentuarea literară.

Despre toți interpreții, în frunte cu Marioara Zărniceanu, Puia Ionescu, N. Soreanu și Bălțațeanu, numai cuvinte bune. Int.

MIHAIL PAȘCANU

Savant în știința dreptului, iubit de studenții lui, prețuit de confracții autori dramatici Mihail Pașcanu cunoaște o moarte neașteptată, în plină carieră.

„Moartea Cleopatrei” jucată în 1922 pe scena Teatrului Național a fost un succes de stimă în cel mai adevărat și mai frumos înțeles al cuvântului.

Nu numai presa ci și revistele de seamă au subliniat temeinica valoare a acestei piese. Sub semnătura lui Gala Galaction, Viața Românească a publicat un mic studiu asupra autorului debutant.

După câte știm mai avea încă în sertare lucrări pe care ezita să le dea la iveală. Poate că totuși ar trebui aduse la cunoștința publicului.

ploaie, și n băltoacele din stradă se reflectau luminile felinarelor.

Degetele Norei înghețată și inima ei încetă să mai bată de groaza de o clipă... Anoi, își închise ochii, respiră din adânc, ridică mâinile deasupra capului și, biruindu-și teama cu încordarea obișnuită, strigă ca în circ:

— Allez!

traducere din rusește de G. M. Ivanov

critica literara

INTRE COEFICIENT ȘI NUMAR

IONEL TEODOREANU: *INTRE VINTURI*

D. Ionel Teodoreanu a simțit principiul disocierei ideilor, și a priceput fecunditatea lui literară. Cele trei volume din seria „La Medeleni” ilustrează cu prețioase pagini meșteșugul acesta. Intre primul și cel de al treilea volum însă e o decesebire hotărâtoare de gradajie și apoi, în legătură cu împrejurările, și de calitate. Autorul a început prin a-și descoperi o înșușire de reală valoare literară și cu frecvența primilor pași siguri, zvelt, spontan, făcând corp inseparabil cu mișcările practice, a răs sau a plâns a zâmbit sau a gândit. Personajile romanului său evoluau, astfel, în autorul lor, realizat la rândul lui, în disocierea lor, ca o zi de primăvară printre florile unui cires. Abundența imaginilor cu care își însoțea notațiile nu erau decât un coeficient bogat pe lângă un număr matematic. Indica, astfel, calitatea lor în raport cu sensibilitatea autorului. Amănuntul însă rămânea de sine stătător, și era văzut pentru a-și caracteriza personajul sau situația.

„Intre Vinturi” intensifică însă jocul disociațiilor ideilor. D. Ionel Teodoreanu a căutat să dea corp statuar fiecăreia dintre imaginile domniei sale; pentru aceasta însă a trebuit să o cioplească separat, și să despartă, astfel, amănuntul de întreg. Imaginea a devenit, ca atare, un scop. La rândul ei, printr'un fenomen de sciziparitate, în procesul creației, fiecare dintre ele, a dat naștere la alte subsecvente. D. Ionel Teodoreanu a statuat și pe acestea în corpuri izolate. Romanul, ca cercetare a psihologiei personajilor date, și ca circumseriere a situațiilor dramatice, a trecut pe planul al doilea, iar acțiunea, în sensul activității sufletesti, intelectuale sau numai materiale a eroilor abia dacă mai servește drept motiv de scurtă odihnă, de popas, pentru a-și lua apoi din nou drumul, al furioasei cavalcade de imagini disociate și totdeauna subsecvente una alteia, din volum Coeficientul a trecut astfel în locul numărului, fără să-l mai cuprindă, prin artificii de calcul, și-a dat o exucație irațională. Principial pot merge la infinit și, dacă nu s'au oprit pe una din treptele scării de duritate a convențiilor noastre, fără să devină prin aceasta o îndrăzneală sau o noutate literară, se traduce pentru cititor, în surpriza de a se fi oprit cândva, într'un punct oarecare și nu numai înainte, sau mai apoi. Romanul se străduște astfel cu neconținut repetate sforțări, să extragă rădăcina pătrată a unei conținătăi negative.

Dănuț, bună oară, „a doua zi avea un proces la Curtea cu juri, după amiază, și altul, „dimineața, la judecătoria de ocol”. Mai departe: „clientul lui Dănuț dorea să „arate canaliei de proprietar cine-s Eu”, — și plătea șase sute de lei, dând accent două, ca Dănuț să-l facă „albie de câine” pe proprietar, în fața comahalagiilor învitați la festivalul oratoric”.

Urnează apoi o pagină, două, zece, douăzeci, exact, până când, în sfârșit, printre multiple considerații disociate, Dănuț, avocatul, apare din nou, nu în procesul acesta pe care urma să-l pledeze, ci

retrospectiv, într'un alt proces în care „un om cu vază în societatea eseană, moșier bogat, își violase propria fiică, trăind cu ea maritalmente, vreme de doi ani”. Dezbaterele acestea capătă, firește, toată amploarea necesară trecerei pe planul întâi. Stâlpi, arcade, lemnărie, totul, e lucrât, în amănunt, cu o grijă de sine stătătoare, într'o clădire nouă. Alte treizeci de pagini în care amănuntul ia locul întregul coeficientul se substituie, astfel, numărului, iar romanul încearcă extragerea rădăcinei pătrate a unui nou număr negativ.

Felul acesta de a cizela disociațiile aceleasi idei fărămărită în toate amănuntele ei devine, firește, automat, manieră. Jocul asociațiilor și disociațiilor de idei nu poate depăși cadrul ideilor-mună. A fost, în tot cazul, valorificat în literatură ca atare. Nimeni nu s'a gândit, fiindcă era primejdios, să-l împingă până la măcinarea, în de ales a amănuntelor lor multiple geometrice.

Experiența trecutului dusese deja la faimoasa „carte du pays du tendre”: „Fluviul Amozului isvorăște din munții Durerei, trece prin câmpia Fericirii, udă orașele plăcerii și ale Satisfacției și se varsă în marea Tristetiei!” Sau cam așa ceva. Un Alexandru Pallă, bunăoară, e, în diagnosticul lui față de nevastă-sa, „un fluviu care duce mări toate ploile și toate apele unui vast ținut mărginit de munti. Acolo sunt șipote, izvoare, și cerul cglindit de ele, și florile, și brazii, și plopii, și stejarii, și căprioarele, ele, și brazii, și plopii, și stejarii, și căprioarele care s'au adăpat, și zig-zagul trăsnetului solitar în creer de munte, și freacățul pădurilor, și aripa cu zimt a diabolului în miez de noapte, și inelul de argint care s'a înfiorat pe miczul pulpei de țărancă, și piscul sborurilor, culturul, și nufărul de-o clipă al rândunelei, și tăcerea zăpezii și parfumul toamnei”.

Din imagină succedance în imagină succedance, însă, din digresiune în digresiune, din amănunt cizelat în amănunt cizelat, cinci pagini mai departe, același Alexandru Pallă, înșelat de nevasta sa, acum, apare tot fluviu: „dacă marea, în loc să fie cuprins de apă sărată, ar fi groapă de putrefacții, fluviul tot acolo s'ar vărsa. Dar Alexandru Pallă era om, nu fluviu, și sufletul său, alungat de aceeași mișcare prin același vad, se încercu de searbă, în preajma trupului nopți deardândul veghiat și adorat, zile de-arândul cântat și împodobit”. Sau, în același ordin de idei, „toamna are nevoie de o pădure întregă ca să-și desfășure șalul persan cu arabesc de crengi”, la pag. 67; la pagina 109: „se surprise lângă Monica aducându-i docil tot sufletul, cu un covor persan abia început pe harfa țesătoare care i-a sunat înălțele acorduri colorate”; pentru ea, la pag. 329, să „simtă Constantinopolul cu un șal de soare și culori, cald pe umeri”.

Procedul devine, astfel, evident, și noutatea se învechește automat. Mijlo-

cul devine scop și se face eclimoză. Sângele, firește, e necesar oricărei celule aglomerat însă și supra abundent într'partea a corpului, duce la cancer. Romanul d-lui Ionel Teodoreanu suferă de a cest fel de cancer al supra-cizelării imaginilor disociate. Coeficientul a luat astfel, locul numărului, și e un semn d'anarhie sterilă și sterilizantă.

N. DAVIDESCU

note

POLITICA LITERARA, AR-TISTICA ȘI CULTURALA

În ultimul timp gazetele noastre au făcut vădite eforturi ca să introducă, în domeniul preocupărilor cotidiene, literatură și artă. Isbutită în această privință e încercarea ziarului „Politica” de a acorda o pagină întreagă scrisului literar și artelor. Notele din primele coloane sunt totdeauna suficient orientate și de multe ori cu nerv scris. Interview-uri și cronici foarte variate, dau acestei pagini o mare valoare informativă. În ultima vreme sub semnătura d-lui Ilie Orleanu, „Politica” a publicat extrem de interesante analize ale marci opere prou-stiene.

SINTEZA

„Sinteza” revista d-lui G. Nichita apare în același frumos format, care denunța pe redactorul-pictor și cu alese preocupări literare, care denunța pe poetul pasionat. Ultimul număr, de sfârșit de an cuprinde versuri numeroase, un articol foarte personal de d. C. Rădulescu-Motru și numeroase note critice.

Voam avea în cursul lunii Februarie mulțumită demersurilor personale făcute de d. Liviu Rebreanu un ciclu de conferințe la Ateneu, ținute de Benjamin Cremieux, Mario Puccini, Ștefan Zwedg și alți scriitori străini.

D-l Emanoil Bucuța anunță o apropiată traducere în românește a romanului principesei Marta Bibescu: „Pays des Laules” și „Catherine-Paris”.

BIBLIOGRAFIE

„Zăna lacului” este titlul unei frumoase colecții de povești pentru copii, tradusă de d-șoara Eliza B. Marian și tipărită de editura „Ancora” din București.

E cel mai potrivit dar pentru copii
— Prețul 50 lei —

— D. N. Davidescu va face, în numărul viitor, o dare de seamă asupra noului roman al d-lui Liviu Rebreanu, „Ciu-leandra”.

— A apărut „Cântecul Omului” poem de d. N. Davidescu.

I N S T R A I N A T A T E

OPINII ȘI PORTRETE

MAX JACOB

„Dacă sări pe coarda, la coborâșul scării, picioarele nu vor atinge treptele.”

„Brațele ei albe acoperira tot orizontul meu. Deaceia sunt poet în loc să fiu astrolog.”

Deși am văzut petrecându-se acest lucru, susțin că el nu este posibil.”

Celece am reproduș mai sus, se numesc trei poeme de Max Jacob, deși nu sunt decât tot atâtea fraze frumoase.

Cel mai viguros atlet al școlii cubiste franceze, Max Jacob, tânărul de cincizeci și unu de ani care pictează, cântă, ține conferințe și face dueli, e astăzi un scriitor mort. Căci el trăește, dar i-a murit „genul” și a rămas pribeag, așa cum actorii de operetă. Trebuie să facă altceva. Și face. E prieten cu Pablo Picasso. A deschis chiar anul acesta o expoziție „A se lăsa barba și galoșii la scară.”

Dar zeii oerofitoni ai eroismului în orice domeniu, nu vor condamna pe Max Jacob. Spiritul lui eternist și nepotolit în curând nu se va mai clinti. Scrisul său a început să se usuce. Fraza sa e ortopedică. Nu mai are adepți.

A debutat în 1904 cu o carte „destinată premiilor școlare” care se intitula: *Le Roi Kaboul et le Marmiteon Gauvin*. Jacques Rivière îl aprecia mult, dar Max Jacob nu s'a apropiat de *La Nouvelle Revue Française* decât în 1922 când și-a editat „*Filibuth, ou le montre en or.*”

Scrisese până atunci o carte comică prin factura ei, deși cu un fond prea serios, „*Deffense de Tartuffe*” roman în versuri și proză, care-i atrăsese dacă nu o celebritate, în orice caz observarea suspectă a medicilor literați. Pe aceștia i-a injurat.

În 1909 Max Jacob trece printr'o criză. Întinde mâna la cer, cu privirea în jos, și nu dă de nici un inger. Decorul instelat al nopților de vară era înțors cu spatele la el și i se vedeau cusăturile. Atunci concepă Max Jacob: „*Le Cornet à Dés*”, carte de poeme în care se produce marea nrezicere a războiului mondial. E un profet. A anticipat chiar consecințele nevrotice ale războiului. Principiile sale estetice (Prefata din 1916) sunt astăzi unanim acceptate. Dar gloria lui e apusă: „Înainte de revărsatul zorilor un câine latră și du-nă el sfinții încep să sușotească.”

Ce-i sunt poemele? Idei? Nu. Sentimente? Nu. Gimnastica unui spirit anti-literar. Baudelaire spune: Poetii electraci sunt niște canale. Max Jacob spune: Lănați-vă de nărav. Lăsați scrisul, domnilor (sau hoilor). Voi scrie o carte „*destinată à faire rire les honnetes gens.*” După aceea ne odhnim.

E, cum se vede, politicoș! Disprețuitor. Între două poeme „visătoare” el intercalează și această poemă mai puțin „visătoare”:

„*Un ours qui dansait, quitta la place du village et alla se pissier contre un mur.*”

Marele cubist a scris și el, ca Boileau, Banville, Gauthier, Verlaine, o „Artă Poetică.” Acolo e serios.

Și dacă într'o zi Max Jacob va muri totii modernistii de pretutindeni vor fi emoționați.

Duhul lui în chip de inger roz cu aripile încrucisate, va fi așezat de Dumnezeu într'un culcus de nouți albi de porțelan Rosenthal, având grije să-i spânzure de gât nest bilețele ca un avertisment:

„Nu vă apropiați prea mult. Acest copil drăgălaș vă scuipă.”

ROMULUS DIANU

LES COEURS PURS de D. KESSEL

Tânăr scriitor francez, de curând premiat oficial, J. Kessel e un talent literar înăscut. Calitatea și cantitatea paginilor sale literare, fac dovada că autorul e născut pentru a crea literar, precum corcodușul pentru a face corcoduse. La acest dar înăscut trebuie să adăugăm și experiența a vieții, care lipsește atât de mult contemporanilor și colegilor săi întru literatură, încât o bună parte din ei, spre a-și înnoi inspirația, fac călătorii intercontinentale. Kessel a trecut prin marea război, a văzut două sau trei revoluții, a cercetat Siberia, Vladivostocul, Iplanda și Palestina. Nu-i lipsește deci subiectele. Dimpotrivă: abundența de materie îl silește să facă o selecție, să claseze, spre a turna în formă literară ceiace într'adevăr e demn de reținut.

Volumele de față e alcătuit din câteva nuvele scrise sobru, puternic, măsurat și exact cu atâta „stil” cât e necesar ca faptele povestite să nu fie „diverse”, iar sentimentele să aibă întreaga lor rezonanță.

Mary de Cork e o adevărată povestire corneliană. E povestea unei irlandeze, o femeie-soldat, care-și predă bărbatul pe mâna rebelilor, pentru că se alipise de partidul lui Valera. Soțul e împușcat. Sofia n'are o clipă de remuscare.

În *Ceaiul căpitanului Sogub*, e vorba de un ofițer rus, „alb”, refugiat la Paris, fără un ban în buzunar și care sună înaintea de a se lăsa în adăncușile murdare ale vieții, la poarta unui medic rus. Văzuse placa de alamă și-l izbise numele medicului. I se oferă un pahar de ceai; ofițerul soarbe pentru ultima oară parfumul vieții lui trecute, privește bibelourile din patric, o tabachere cu efigia Caterinei, II. Și ca un adevărat rus ce este se spovedește, mărturisește toate meseriile degradate pe care le-a avut, și apoi, fără a voi să primească o centimă ajutor, pleacă — spre a se pierde iar în oceanul de murdărie și umiltoțe al vieții.

Benjamin Crémieu, vorbind de această carte a tânărului scriitor francez, face o observație simplă și adâncă: „Ne putem închipui și un alt scriitor compunând *Les Captifs* și poate *L'Equipage*; nimeni altul însă n'ar fi putut scrie *Mary de Cork* și *Ceaiul căpitanului*. Despre câte cărți ale anului se poate spune acelaș lucru?...”

AMINTIRI DESPRE ESEININ

E vorba de Esenin, poetul revoluției bolșevice, profet și huligan laolaltă, bărbatul Isadorei Duncan, care înainte de moartea ei și-a tăiat gâtul cu un bri-

ciu, după ce mai nainte scrisese cu sânge frumoasa poezie ce începe:

„O patrie nefericită”.

Aproape în toate cărțile ce vin din Rusia Sovietică, găsești ceva despre Esenin: articole în reviste, ediții speciale, ediții postume de poezii inedite, amintiri, etc. Fără îndoială că, mulți din autorii cărți scriu despre Esenin fac asta numai fiindcă Esenin este o temă, care astăzi în Rusia atrage atenția generală. Ei „speculează”, așa zicând, cu el.

Amicii cei mai apropiați ai lui Esenin au tipărit câteva cărți cu amintiri despre el. Astfel e cartea lui Gruzinov: „*Esenin vorbește despre literatură*”. Acelaș Gruzinov, împreună cu alți tovarăși publiciști — Aseev, Chirilov, Ustinov, Starțev, Volghin și alții, — a mai publicat o nouă carte: „*Serghici Alexandrovici Esenin. Amintiri sub redacția lui P. Eodochimov*”. Aproape în acelaș timp a apărut și broșura Sofiei Vinogradscăia: „*Cum a trăit Esenin*”. Cartea e scrisă „simplu, de un prieten”, iar nu de un poet rival. Din ceea ce povestește Sofia Vinogradscăia despre poet, — își rămâne mult. Mai mult decât ori și ce însă în cartea aceasta se vorbește despre scandalurile, befiile și pocăințele, despre injurăturile și lacrimile, despre viața fără căpătâi al poetului, care s'a întrerupt atât de tragic. (O pagină din această carte interesantă vom tipări într'unul din numerile viitoare ale revistei.

NOUL NATURALISM

În revista sovietică „*Crasnaia novi*”, în românește „*Telina roșie*” — un critic literar sovietic vorbește despre tendințele spre naturalism ale tinerilor scriitori sovietici. „Scriitorul începător, contemporan al meu în cântările sale literare apare subjugat de realitate, e un prizonier al vieții concrete. El trăește o perioadă a sa de realism naiv. Tot ce-l înconjoară i se pare demn de expresivitate literară, iar unica formă a acestui proces este descrierea directă, ce nu cere nici comentarii, nici generalizări. Fenomenul individual, — fie că este un episod al luptei civile, sau o dispoziție sufletească al reprezentantului unei clase sociale sau alta, sau greselile și crimele cutărui membru al partidului — iată care e tema dominantă a acestei literaturi... Asta nu e altceva decât o constatare simplă și foarte neartistică a ceiace a fost odată”.

Dar și scriitorii mai încercați, după părerea lui Gorbov, sunt contaminați de aceste năzuinți literare.

„Avem o ceată întreagă de scriitori tineri, cari au covârșit de mult primii pași ai scrisului literar, acei cari au intrat în literatură și cari totuși își continuă ocupația infractuoasă a descrierii aspectelor „realiste” ale vieții. Dar această ocupație a lor a încetat să fie o închinare naivă înaintea faptului. De data asta în fața noastră o transformare a faptului, un oarecare snobism literar, un fel de estetism întors pe față.

Gazetaria

asa si asa...

Claca

La ultimele două premiere originale s'a remarcat cu deosebire zelul unuia dintre factorii tradiționali ai teatrului: claca.

În decursul spectacolului șeful încerca „să plaseze” acolo unde se convenise probabil „aplauze la scenă deschisă”.

Deci la sfârșitul unui tirade sau după vre-un calambur, „șeful” bătea sgomotos din plume, căci claca se conduce de la parter. Galeria reia numai ordinul de jos. Dar publicul a învățat de la o vreme șiretenia și nu mai „marșează” cum se spunea cu un termen aproape tehnic. Capetele se întorc mirate din dreapta și din stânga spre domnul în smoching, care aplaudă cu un aer dezinteresat, unii surâd ironici și încercare de aplauze cade izolat în făcerea plăctisită a sălii ca o pasăre cu aripi cioante care a încercat să zboare.

La sfârșit de act claca de la galerie se răsbună însă și face numărul de „ridicări de cortină” ordonat.

E delicioasă nedumerirea publicului din sală, când, mirate de entuziasmul rece și disperat al celor angajați să aplaude, capetele celor din parter se întorc spre galerie întrebătoare.

Dar această clacă și-a pierdut tot sufletul de când un anume Iorga (oribilă asemănare de nume) a plecat la Paris.

Era un tânăr de vre-o optsprezece ani simpatic ca înfățișare, care se dădea drept student, deși nu apucase să termine nici măcar școala militară de la Târgoviște, căci fusese nevoit s'o părăsească.

Era într-adevăr prodigios acest Iorga. Își lua însărcinarea să trântescă sau dimpotrivă să facă să triumfe orice piesă. Avea „studentii lui” până când Centrul studentesc a prins de veste și l-a amenințat că-l dă pe mâna poliției.

Iorga aparținea de fapt numai unuia dintre autorii noștri. Făcuse cunoștință cu el când „studentul” încercase să-i fluture o piesă. Îl convertise pe loc și cum în fiecare an autorul nostru dădea câte o tragedie nouă, Iorga se dovedise foarte util.

Dar autorul nostru nu era prea egoist și din când în când îl împrumuta pe acest creator de succese și prietenilor: autori și actori. (condiționat firește).

Niciodată Iorga nu a jucat un rol mai amplu decât în turneele uneia dintre cele mai strălucite actrițe a noastre. Una dintre cele care ne onorează la Paris. După o serie de spectacole magnifice în Capitală avea să facă un turucu în provincie.

Dar își dădea seamă că o „primire la gară” ar fi fost dintre cele mai necesare într'un turneu. Autorul de tragedii care vrea să îndatoreze pe toată lumea și, a cărui experiență în materie de „primiri la gară” în orașele de provincie e remarcabilă, îi dăte ajutorul necesar.

Tipărea (chiar de la București) niște afișe iscălite „comitetul local” prin care,

în numele acestui comitet lumea era invitată să vie la gară să primească pe marea noastră, etc.

Firește că nu venea nimeni. Dar înainte cu trenul să stopeze definitiv, Iorga sărea din tren, alerga în mijlocul peronului și desfășurând buchetul (mercu același) apărea în fața actriței (care avea grije să întârzie pe treptele vagonului) și începea.

— „În numele comitetului local și al studenției din acest oraș, vă rog doamnă, etc.”

Cei zece hamali, cei zece actori, personajul de serviciu, cinci șase pasageri care coborau, alți zece care-și așteptau rudele, se grămădeau să vadă despre ce e vorba și făceau fără să vrea serviciu de figuranți.

Actrița primea buchetul, îl purta cât va timp în brațe și pe urmă îl trimetea iar lui Iorga. Așa în toate orașele prin care au trecut.

Dar un autor de comedie pe care Iorga îl fluerase se zice din ordinul autorului de tragedie, s'a dovedit ingrat. Când împăcarea a survenit între cei doi, Iorga a fost împrumutat ca un semn de prietenie. Totuși autorul de comedie a intențione să acapareze un asemenea prețios

element. Era nedespărțit de el: la masă, la cafea, pe stradă, etc.

Neliniștit autorul de tragedie se întreba unde vor ajunge lucrurile. Și ca să curme, a făcut rost de ici de colo de narale și l-a trimis pe Iorga la Paris, unde nu mai știm dacă își continuă meseria.

Dar un voiaj la Paris nu e singurul fel de recompensă pentru un șef de clacă. Un tânăr avocat fără clienți, încercând la început din amabilitate acest oficiu, și-a dat repede seama ce foloase poate realiza. Din răsplată în răsplată a ajuns... gazetar teatral, pe urmă autor de reviste. (în colaborare firește) ba chiar autor de comedii (tot în colaborare). Așa din șef de clacă în smoching a ajuns să treacă, ciupind din revistele pariziene drept om de spirit (pur și simplu).

A avut însă imprudenta să-și publice „spiritele” lamentabile în volum. (fără colaborare), dar imprudenta de a se lipsi de colaborator i-a fost fatală. Și-a compromis cariera și va fi nevoie s'o ia d'acapo, căci s'a făcut de răs, cu spiritele culesse ca mucurile de țigări din cafenea.

— Fă economie domnule!

— Fă spirit domnule! l-a parodiat de unăzi unul tot atât de plăc și aproximativ ca el. ARIEL.

CADOURILE

Dăm după L'Œuvre încă o cronică a conțeset Riguidi:

Iată cadourile de Anul nou și toți cei cari așteaptă dela noi se silesc să fie politicoși și slugarnici; e puțin cam desgustător. Chiar Emma a vrut să arate că, dacă cineva ține în mod absolut să-i ofere cadouri, ea nu va face din partea ei nimic pentru a le căpăta. Nu că ar fi orgolioasă, drăguța, dar arată prin nepăsarea ei că disprețuește veșnica sticlufă cu parfum a verișoarei Jeanne sau cutia cu bomboane a unchiului Josephin.

Daltmintrelea ce recunoștință poți să păstrezi pentru oamenii cari suspină stabilindu-și bugetul și vor să te trimeată tuturor dracilor pentru că se cred obligați să îți trimeată un cadou? Mai convenabile v'o spun curat, pe legea mea, să intri la un cofetar, să dai o listă de adrese, un pachet de cărți de vizită și un cec și să pleci ostând satisfăcut de datoria îndeplinită!

Cât de mult îți place silința unei finisoare din satul meu care, de două luni, îți brodează în ascuns o slutenie de bărbăstă mică pe care n'ași purta-o de loc dacă n'ași voi să recompensez osteneala ei și-o dă. E ca și Emma care se închide seara în camera ei ca să-mi facă o mică geantă de perle; ea știe foarte bine că nu-mi va servi cine știe ce în timpurile acestea de scumpete, însă poate o căptușeste cu piele de Suedia și îi strecoară un pământușor de pudră; în orice caz buna intenție a fiicei mele, mă mișcă mai mult decât cel mai frumos cadou din lume pe care mi l-ar face

facă n'ar avea decât să scoată bani din punga ei.

Această modă de cadouri de Anul nou este una din cele mai ciudate ce pot fi. Și ne batem joc de chinezi, — vreau să spun vechii chinezi cari nu cuceriseră încă moravurile europene și cari se credeau obligați, la dată fixă, să ofere cadouri și nesfârșite complimente

Trebuie, așa dar, să ne aducă atâta veselie un an care începe?

Trebuie să fi trăit puțin, ca să-ți imaginezi chiar. Un an mai mult, este mai exact un an mai puțin; nu este o mare descoperire pe care pretind s'o fac. Însă, reflectând un moment, se simte un mic fior ce alunecă în concavitatea spatelui.

Crezusem să pot oferi lui Emma un mantou de sobol de care este doritoare de mult timp. Dar trei miș de franci, este o sumă, pentru aceea cari, ca atâția dintre noi, nu sunt în comerț, industrie, sau în băncile mai mult sau mai puțin ungurești; mă întrebam cum să ies din încurcătură, când Emma veni singură să-mi spue fără mâhnire:

— Buna mea mamă, pune capăt cheltuielilor. Am avut informații sigure despre sobol, este tot atât de solid ca și hârtia de mătase. Voi întineri, cu un guler de iepure alb, mantoul de astrahan ce-l am moștenire dela mătușe-mea Clementine. Nu este o blană de fetiță, însă am destulă autoritate ca să impun...

— Însă, draga mea, atunci ce-ți voi oferi ca dar de Anul nou?

— Ehe! să ajungem noi acolo! Trico-

Literara

tează-mi o pelerină, asta se purta mult vara trecută.

— Dar, anul viitor, moda va fi, poate, schimbată..

— Ei și! pelerina aceasta pe care o vei face tu însu-și, ochi cu ochi, îmi va fi mai prețioasă decât orice alt dar!

Iată cum suntem între noi, pentru că, mai presus de toate, Emma drăcușorul din familie mă iubește mult. Chiar în momentul în care pare dispusă să facă o nebunie, ochii noștri n'au nevoie decât să se întâlnească pentru ca Emma să revie imediat la cumințenie și rațiune.

D'altmintearea noi răsfoim cataloagele, cari nu ne dau decât puține regrete; dăm peste cubism și cel mai spaimântător gust „Münich”-ez cărora eram sigură că războiul le va consfinți dispariția. Am aerul unei doamne bătrâne cu idei preconceptuate, dar întreb cu toate acestea cum anumite persoane pot suporta în casa lor să vadă în fiecare moment un obiect sau un tablou urcios. Se poate privi fără a se plictisi un bibelou drăguț, o pictură armonioasă și luminoasă, însă tovarășia unui Van Dongen sau unui Matisse trebuie să dea vise urite.

Iată catalogul unei case mari: ce ne oferă? Pe prima pagină, păpuși, nu pentru fetițe, ci pentru femeiuști cari n'au curajul să aibă un copil adevărat; apoi lămpi, parfumuri în cutiute, ca și cum n'ar fi ea în cele mai simple sticlute se găesc cele mai bune alifii; apoi încă genți și vă jur că nu sunt ieftine! și catarama de strass și coliere de perle false și galilită ce vor să treacă drept chihlibar și jad, și țigaretiere interminabile cari permit să se fumeze în camerele speciale și port-țigaret și aparate pentru miliar-dari, eșarfe, „tom-pouces”-uri și ciorapi: ca și cum odinioară s'ar fi cutezat să se ofere ciorapi în schimbul și ca mulțumire unci invitații la prânz! servicii de manicură, „nécessaires”, sticlute... fără a vorbi de un joc de loto reînnoit de Greci care va înlocui poate iarna aceasta mah-jong-ul demodat.

Ah! pământ bătrân, afară de invențiile ce fac să se mutileze fețele sau să se infurie locuitorii tăi, singurul mare progres dela epoca peșterilor, este că lumea nu-și mai suflă nasul cu degetele.

CONTESSA RIGUIDI

bazar

ABONAȚII ȘI CULISELE OPEREI
FRANGEZE

Sunt mai multe luni, de când am anunțat că la Operă era în construcție un gang subteran care permitea abonaților să treacă din sală în foyerul de dans, fără să incomodeze (să treacă) scena, ocupată de mașiniști.

Noi am prevenit atunci rezistența pe care această măsură trebuia s'o întâlnească printre unii abonați.

Mai mulți confrăți de-ai noștri sunt azi apărătorii, reclamațiilor abonaților și pun astfel chestiunea:

Abonații vor fi ei constrânși să se ser-

Regele Italiei este adesea foarte amuzant în intimitate.

Nu de mult, tânăra prințesă Giovanna se distra luându-i batista:

— „Dă-mi'o înapoi”, ceru regele.

— „Nu, papa”.

— „Ba da, copilul meu, căci de căud cu Mussolini, este singurul lucru în care pot să-mi mai bag nasul încă!”

Bergson, marele Bergson, moșteni, nu de mult timp, dela o rudă a sa, o casă de raport, la Paris.

Această casă era ocupată de numeroși chiriași, și acești locatari, ca toți chiriașii își văzuseră crescând progresiv chiria de din an în an.

Însă ceace au văzut acești chiriași, și ceace nu o vor vedea pe semne nici odată alții, a fost o notă a noului lor proprietar, acum câteva zile, care le arată că prețul apartamentelor lor scăzuse.

Într'adevăr, acest mare om cinstit Bergson își făcuse o mică socoteală din care constatase că prețul chirii dela casa sa, nu erau de loc conforme cu mărirea prevăzută. Deci o micșorase chiriașilor săi.

Aceștia nu și-au venit încă în fire!

Tristian Bernard, ieșind la plimbare într-o zi, cu fiul lui, în vârstă numai de cinci ani, au întâlnit o turmă de oi, cari firește au început să behăie. Mare a fost mirarea lui Tristan când și-a văzut tânăra odraslă scandalizată și explicând oilor cum trebuie să behăie:

— „Nu bee! Ci Beeeeh! Beeeeh! așa se behăie”.

Tristian Bernard e de părere că băiețașul lui va deveni... critic.

vească de noul culoar subteran sau vor păstra una din prerogativele, la cari ei par să țină mai mult: aceea de-a ocupa scena la nu importă care moment al reprezentației?

CONTESSA KAROLYI ANTICARA
LA PARIS

Ziarul unguresc „Magyar Hirlap” spune că contesa Karolyi, a deschis la Paris un magazin de antichități (hucruri vechi). Interiorul magazinului se spune că e bine și cu gust aranjat și cuprinde multe obiecte de mare preț. Cuteza reprezintă o firmă engleză a cunoscutului anticar F. Partridge din Londra.

Caricatura zilei

ASEMANARE

BOBBY: Un camarad la școală mi-a spus că semăn cu tine.

TATAL: Și ce i-ai răspuns?

BOBBY: Nimic că era mai tare decât mine.

(Passing-Shaw)

FRIG

— La mine sunt 52 de grade.

— Imposibil.

— Ba da: 18 în cameră, 20 în sufragerie și 14 în bucatărie.

(Le Riré)

COCHETARIE

LULU: Dar ce Picky ești bolnavă?

PICKY: Nu! mi-am pus sutiengorjuri.

(Le Rire)

carti redacte în extrase

PRINCIPESA MURAT

despre

VIATA AMOROASA A ECATERINEI A II-a *)

Rareori o viață a fost mai teatrală mai dramatică în sensul real al cuvântului, de cât aceea a Ecaterinei a doua, țarina tuturor rușilor. Ajunsă la tron prin asasinarea bărbatului ei, purtând războaie glorioase, domnind cu o autoritate asiatică și ducând mai ales o viață sentimentală dintre cele mai voluptoase din câte a cunoscut istoria, această împărăteasă, care proteja de astfel și filosofia și artele, a devenit aproape legendară. O femeie din cea mai înaltă aristocrație a Franței, o prințesă care poartă numele unuia dintre maresalii lui Napoleon, ajuns rege, s'a pasionat pentru aceasta viață cu străluciri de legendă și a svocat-o în pagini atrăgătoare.

CASATORIA CU MARELE DUCE

La 12 August 1744 avu loc la Petersburg căsătoria marelui duce, Petru, moștenitorul tronului rusesc cu Sofia de Anhalt-Zerbst, din mica nobilime germană de lângă Baltică. A fost numai o căsătorie formală :

Se făcură pregătirile de culcare la care singure femeile erau admise. Prințesa de Hesse, foarte emoționată, dădu cămașa tinerei, mirese apoi o așeză dragăstos în patul de ceremonie.

Văzând-o că puterile-i slăbesc, așa de fragilă și fricoasă puțin, ea ar fi vrut s'o îmbrățișeze, dar ce-ar fi spus în cazul acesta eticheta? Neglijența era galant, cu zorzoane virginale. Marele Duce se prezenta, gătit cu aceleași toalete, olanda, danteluri cu noduri albe.

Ceruri! Ce urit era fără perucă! Ciupit tot de vărsat, cu obrazul buhăit, clipind din ochi, el semăna mai mult cu maimuța lui Frederic decât a heruvim căci, din nenorocire, n'avea decât încrețea, Impărăteasa Elisabeta, afectuoasă, cu lacrimile în ochi, binecuvântă pe căsătorii și mângâie obrajii lor înroșiți, „Freleine“ ele, adică domnișoarele de onoare, făcură trei reverențe adânci și lăsară perechea imperială singură.

Ecaterina se deșteptă după neaptea nunții, neștiutoare ca o călângăriță. Săptămâni trecură, fără ca Petru să-i arate jocurile dragostei. Când Ecaterina era adormită, Petru se urca în pat încălțat cu cizmele, și dimineața fugea înainte ca ea să se deștepte, ca și cum s'ar fi temut de atingerea ei. Ghemuită în perine căuta să se ferească de mirosul nesuferit al lui. Erau străini unul de altul.

Câte odată, Petru, întorcându-se dela bețiile lui, cu câte o palmă dată la întâmplare, o deștepta din mângâierea visului, spre a-i povesti, amănunțit, laudându-se isprăvile lui de amor, căci se credea îndrăgostit de toate femeile, mai puțin a sa. Alegerile sale se îndreptau mai cu seamă asupra femeilor gheboase și diforme. Iată fapt de necrezut la o Curte fainoasă ca fiind cea mai depravată a secolului. Ecaterina rămase castă timp de șapte ani. Nimic nu o artăgea spre dragoste, de care o îndepărtau grosolăniile soțului ei.

SERGIU SOLTYKOFF

Toată lumea cunoștea viața marelui ducese la curte, toți o compătimitau, până

când ea începu să fie din ce în ce mai prietenoasă.

Doi tineri nobili, mai îndrăzneți decât ceilalți, Leon Naryskin și Sergiu Soltykoff, prieteni nedespărțiți și veri Majestății Sale, se arătau mai mișcați de această transformare și se bucurau de comun acord. Primul, spirit îndrăcit, nimea Curtea mică prin bufoneriile și farsele sale. Celălalt, Sergiu, drăguțul Sergiu, întărâta poftele tuturor acestor doamne printr'o frumusețe surprinzătoare și armonia unui corp care da mișcărilor sale o mlădiere la care visau chiar cele mai caste. Marele Duce îl iubea atât de mult că-l invită să împartă culcușul său, și Catherina privea, distrată, încercările acestui amoretz care căuta să-i placă prefăcându-se că-și iubește soțul la nebunie.

IMPARATEASA PRETINDE UN MOȘTENITOR

Anii treceau și Ecaterina încă nu dăduse nici un moștenitor, coroanei.

Poporul începea să murmure: „Moștenitoare fără moștenitor, Nemțoaică stearpă” Țăranii nerăbdători așteptau acest copil ca pe un dar care li se cuvenea.

Impărăteasa Elisabeta numise guvernanta a Ecaterinei pe d-na Tșoglokkoff, pe care soțul ei o lăsa mereu însărcinată spre a-i fi o pildă vie. Dar ce folos dacă bărbăția Marelui Duce întârzia să se manifeste?

Într'o zi indemnă de Elisabeta guvernanta spuse: „Vă voi vorbi fără înconjur. Înțelegeți-mă, Doamnă! Sfânta Rusie așteaptă să-i dați un moștenitor. Impărăția îl pretinde, poporul îl cheamă în rugile sale.

„Știi Doamnă, cât ași suferi să-mi înșel soțul, totuși dacă patria mi-ar cere să-i sacrific virtutea, ași face-o cu mulțumire și fără a sta o clipă la îndoială! apoi îi șopti mai departe:

„Scuzați-mi sinceritatea, dar aveți de sigur un preferat în jurul d-voastră. Alegeți între Sergiu Soltykoff și Leon Maryckine. Imi pare că acesta din urmă vă place”. „Nu, Nu”. Atunci alegeți pe celălalt, incheie d-na Tșogoooff pierzându-și răsuflarea.

Ecaterina e surprinsă de acest limbaj. A fost cochetă, chiar familiară, dar nu a cedat încă nimănui, se teme ca mătusa ei să nu-i întindă o cursă... Cîntea ei se răscolă.

Tiraniam Impărătesei îi va controla și instinctele secrete?

Corpul, nici el nu-i mai aparține? Dacă soțul ei o neglijează, nu poate rămâne măcar castă?

Ciudată morală în al căreia nume e invitată ași alege un amant!

Din ziua mărturisirii lui Sergiu Soltykoff, fața lui frumoesă, o urmărea necontenit, lăsând-o enervată și sleită de puteri. Trebuia să se apere, sau să cedeze?

Indată după plecarea guvernantei intră cancelarul Bestujoff, spre a-i comunica deciziunea consiliului privind succesiunea la tron, în cazul morții Marelui Duce.

— „Uitați, D-le, că rămân asociată Co-roana, chiar dacă nu am copii. Cum îndrăzniți să-mi spuneți asemenea lucruri? Mă voi plânge!”

— „Și cui vă veți plânge. Doamnă? Celor cari n'au trimis? Mă aflu aci pentru a primi ordinele Alteței Voastre. Alteța Voastră să-mi îngăduie a-i aduce pe contele Soltykoff”. Câte asalturi împotriva unei virtuți sovăitoare!

Plictisită de toate tărăgăniurile acestea, Impărăteasa, chemă guvernanta pe care o certă aspru, „Nu știi să te porți cu acești mucosi. O femeie inteligentă nu moare nici odată fără urmași”. Aceste cuvinte sunt povestite Ecaterinei care decide să le transmită în aceeași seară încă, contelei Shtykoff. Ia acea întâlnire jurară, unul lângă altul, ca să urmeze întocmai sfaturile Impărătesei. Ecaterina, supusă, începu să îndrăgească pe acela care o urmărea prin pădure, a cărui gură avea aroma zmeurci coapte și pe care i se poruncise să-l iubească.

Ecaterina se lăsa în voia acestei patimi. Dar dacă inima îi este fericită și simțurile i se deșteaptă, cunoșcând caracterul ciudat al soțului său și capriciile Impărătesei, nu-i era cu puțință să nu se gândească și la viitor.

Ce va ieși din toate acestea? Soțul ei va adopta copilul altuia, mai ales că știa că o predică, pe care o credea fără leac îl opra de a fi tată?

Petru trebuia neapărat convins să se lase operat. Sarcina aceasta reveni lui Soltykoff, despre care Impărăteasa află că are multă trecere la Petru.

Petru se temea grozav de bisturiu și imaginația lui mărginită întrevădea greu plăcerile minunate pe care i le povestea Soltykoff. Era oare hypospad din naștere sau candidat al circumciziunii orientale de care Sf. Paul ne-a scutit? Iată cecece istoria nu ne-a lămurit încă.

Fapt e că operația — sau simulacrul de operație, s'a săvârșit în timpul unui

*) Edit. Flammarion.

anchet — de doctorul Boerhave, primul chirurg al Curței.

Curând însă pasiunea Ecaterinei, care îi cântă voia să se stăpânească, se trăda în orice privire, ajunse la urechile lui Petru, care vru să se convingă de cuminiua Ecaterinei. Expertiza matrimonială era obișnuită în Rusia — în acest scop oferea chiar printre darurile de nuntă casetă în care să se asigure dovada certă.

Orice femeie în ceasul primejdiei găsește o scăpare și Ecaterina era ingenioasă. Astfel încât în dimineața care urma adevăratei cununii a Ecaterinei, Petru, de tot mândru, putu oferi împărătesei, pecetluită cu sigiliul imperial, doza virtuții, nu tocmai intactă, ce-l lăsa pe Petru, a soției sale. Puține zile apoi Ecaterina simți primele semne ale sarcinii.

MAREA DUCESA SE IMPRUMUTA

După nașterea moștenitorului au avut loc serbări în toată Rusia și Marea Duceasă a primit ca dar de la împărăteasă o sută de mii de ruble. Și erau bine venite, căci avea mare nevoie de bani.

Dacă împărăteasa avea 12.000 de costume în dulapul ei căptușit cu lemn de mestece și trimitte adesea tocmai la Paris pentru a cânta o panglică sau un pantalon potrivit, uita în schimb adesea să plătească pensiunea nepoatei sale. Și asta îndatorată până în gât, imprumuta neîncetat dela bunul ei amic Sir Charles Williams, ambasadorul Angliei, când 10.000 livre, când 20.000 livre.

STANISLAS PONIATOWSKY

Șurutecul Soltykoff începu să-și nelegeze tot mai mult iubia. Noroc că se găsea cine să-l înlocuiască.

Într-o seară Leon Maryskin invită pe Ecaterina să vină într-ascuns la o serată dată de cumnata sa. Printre alți invitați se afla acolo și Stanislas Poniatowsky. Stanislas turburat uită să se incline în fața Marelui Duce.

Ecaterina era indulgentă în acea seară, rădea tuturor. O complicitate se stabilise între invitați. Stanislas presimțind apropierea fericirii — emoționat, nu o slăbește un pas pe Ecaterina.

Lucrurile au ajuns unde trebuiau să ajungă. Într-o seară se întâlnesc într'un pavilion de vânătoare și petrec cea din urmă seară de dragoste a lor :

„Își privea acum prada dormitândă; degetele ei îl atingeau cu ascuțimea de cuțitate pe care o încercă când mângâie țesătura necunoscută pe care și-o descece un vânzător ambulant.

„În umbra perdelelor, urmărirea linia șoldurilor puțin ieșite și curba voluptoasă a pântecului în formă de liră. O primă posesiune fi-va întotdeauna o nouă înțelegere a ceea ce nu te poți obișnui? asemenea porții.

STANISLAS VINE CHIAR ÎN PALAT

Dar în scurtă vreme nobilul polonez devine tot mai îndrăzneț. Călăuzit de un grup de încredere pătrunde în palatul imperial.

Cu pași înăbușiți, ca ieșit din minți, cu o vioară subțioară, urcă pe o scară asunsă ale cărei cotituri i le arătase Maryskin și care conducea la budoarul secret, făcut de Ecaterina după ce născuse, spre a-și primi prietenii.

Această încăpere misterioasă, alcătuită în o bergeră de catifea portocalie, din ulăpioare cu oglinzi, din paravane și câteva scaune, era despărțită de patul

Marelui Duce prin o perdea de lampas galben, care se trăgea apoi cu atâta grijă încât cămăruța improvizată nu putea fi ghicită de ochiul cel mai bănuitor.

Stanislas intră pe furiș și aruncă pe ruca câinelui, care începu să o miroase lătrând. Ecaterina se odihnea într-o de-zordine încântătoare. Cu trei săptămâni în urmă dăduse naștere unei fetițe.

„Dumnezeu știe unde-și găsește nevastă-mea pruncii!” exclamă Marele Duce aflând că nașterea s'a sfârșit cu bine. „Nu prea știu dacă acest copil e al meu și dacă trebuie trecut în socoteala mea”. Stanislas se simți foarte mândru de această paternitate.

Cât era de atrăgătoare frumusețea Ecaterinei, în gingașia ei reînnoită, cu o batistă încruciată pe sâni, cu mâinile așezate pe linonul palid! Li sărută mâinile ceremonios și apoi, fără tranziție, căci îi plăceau contrastele, se tăvăli pe pațultrandafiriu. Uitase cu totul griflonul învrajbit, păzitor al virtuții Ecaterinei. Arătându-și colțul, cu părul sbârilit, acesta protesta împotriva mângâierilor rivale.

CATERINA II

Cu capul răsturnat pe spate, în mijlocul dantelelor Ecaterina râdea zgomotos de gelozia căinească, deșteptată de amantul ștrengar, care șugălnic, o mușca de ceafă.

CURSA

Marele duce bănuia de mult legăturile dintre nevasta lui și tânărul polonez. Puse deci să-i urmărească și amantul fu prins :

„În clipa în care Stanislas pătrunse în pavilion, fu atacat de trei oameni, luat de guler, și condus brutal către marea al cărei murmur se auzea. Fără plăcere, Polonezul, își lăsă sufletul în paza Domnului. Ajunși la malul mării, soldații îl împinseră într-o căsuță înconjurată de brazi. Atunci Marele Duce făcu câțiva pași spre el :

— „Mi-ai luat femeea ?

— „Monseniore, cum vă puteți închipui !

— „Spune-mi adevărul, și dacă-mi vorbești cinstiți, totul se mai poate îndrepta.

— „Totuși nu pot, numai pentru a fi plăcut Alteței Voastre Imperiale, să mărturisesc că am făcut ceace n'am făcut.

— „Pentru că te încăpăținezi, vei sta la închisoare până la noua ordine.

Stanislas, rămas singur cu gândurile lui, își examină situația. Marele Inchizitor al Cancelariei secrete veni să-și ia iuțero-

gatoriul : „Cred că înțelegi, Doamnă, decăruă prizonierul, că este tot atât de însemnat pentru onoarea Curței Dv. cât și pentru mine ca această comedie să se sfârșească fără șgomot, și să mă scoateți de aci cât mai curând”.

În zori, Stanislas fu adus înapoi la Petersburg, într-o trăsură cu oglinzi. Nerăbdător își aștepta soarta, când Marele Duce reuși în fine să-i strecoare un bilețel rugându-l să facă curte amantei soțului ei. A doua zi, invitat la bal, Stanislas nu uită să danseze cu Elisabeta Worontsoff căreia îi spuse, inclinându-se : Puteți face fericeite câteva ființe”.

— „Aceasta e aproape făcut, veniți la Pavilionul Monplaisir. Altețele lor vor petrece noaptea acolo, mă veți întâlni.

Stanislas fu introdus în apartamentul plin de fum al Marelui Duce, care veni vesel în întâmpinarea sa, cu pipa în gură :

„Ești un mare nebun că nu m'ai pus și pe mine în curent. Dacă ai fi făcut-o, nu ar fi avut loc tot scandalul acesta. Stanislas acceptă tot ceiace vru celălalt și pentru a-l îmbuua, laudă geniul militar a lui Petru, laudele îl înveseliră. „Fîndcă suntem în fine prieteni buni, mai lipsește cineva aci și, trecând în camera soției sale, o sculă din pat și fără ai lăsa măcar tirapul să-și pună ciorapii o aduse în picioarele goale în fața lui Stanislas. „Ei bine, iată-l ! Nădăjduese că ești mulțumită de mine”.

Petru făcu o mulțime de ghiduși. Elisabeta fu cochetă, Ecaterina rezervată. În fine Marele Duce se sculă : „Noapte bună, copii mei, cred că nu mai aveți nevoie de serviciile mele : și zicând acesta eși demn, însoțit de amanta sa.

ORLOFF

Totuși prințul Poniatowski fu îndepărtat de la Petersburg. Un ordin îi interzice să mai se întoarcă în țară. Inima Ecaterinei era vacată, dar nu pentru mult timp :

Frumoasa și frivolă Princesă Kurakine, fusese surprinsă într-o bună zi de amantul ei, general Șuvaloff — în timp ce făcea ștângării cu ofițerul aghiotant Orloff. Generalul vrând să-l pedepsească pe Orloff, a cărui faimă de bătuș era cunoscută, chemă toți lacheii. Se pare că o sută de lachei în cap cu generalul Șuvaloff au fost bătuți de Orloff, cu acel prilej.

Și faima lui Orloff începu de la acest duel în cameră.

Imediat ce Ecaterina află de acest scandal, știind că amantul Princesei Kurakine pot fi luați cu ochii închiși, plăcându-i aventurieri mai mult decât însuși aventurile, hotărî să cunoască de aproape pe acest erou, atât de nebun, atât de jucător, atât de înglodat în datorii, despre care se spunea că este întotdeauna culcat între două paturi sau așezat între două sticle. Războinicul blond, o va face să uite pe Polonezul întunecat a cărei sensibilitate bolnavicioasă fusese exasperată de depravatul Williams. Cum Orloff locuia în fața ferestrelor palatului, Ecaterina supraveghea într-ascuns eșirile sale gălăgioase, sau îl vedea ades întălnindu-se cu frumoasa Kurakine. Dorința ei întărită de o curiozitate geloasă, luneca către obloanele închise. Enervată, mărturisii aceasta unei servitoare care găsi numai decât leacul : „Dacă jurați, Doamnă, să nu vă trădați, vi-l voi aduce”.

Servitoarea scobori scara în goană și întâlni tocmai pe Orloff care se întorcea puțin amețit și zămbind îl atinse în trecăt. El se opri o luă de talie, o mângâie, îi vârî distrat mâna în sân. Roșie toată,

și așezându-și panglicile în dezordine ea îl înbie să o urmeze la stăpâna ei, femeie foarte cumsecade, pe cât de frumoasă, pe atât de atrăgătoare îndrăgostită nebună de el, dar dornică de a-și păstra incognito-ul.

— „Îngăduiți să leg acești ochi frumoși cu o batistă, și vă jur pe virtutea mea, că nu veți avea ce să regretați!” Amuzat, Orloff primi tot ce-i ceru fata. Îl urcă într-o brișcă, se așază lângă el, și pentru a-l înșela mai bine, înconjură de mai multe ori palatul.

În fine se opriră. Curios și totuși docil, Orloff se lasă condus către alcovul necunoscut. Pentru a-și înșela nerăbdarea, Ecaterina se desbrăcase. Orloff rupse legătura pe care o avea pe ochi. Ea era goală. Artileristul, care nu prea obișnuia să-și piardă timpul cu vorbe goale, își instală fără prea multa ceremonie, bateria în patul frumoasei.

Ceasul reverențelor trecuse. Dece să piardă timpul în zadar când viața e atât de scurtă? Această femeiușcă era prea vorbărească, îi închise gura și ductul urmă în voia dorințelor lor. Orloff era nesăturat și noaptea se petrece extraordinară și plină de neprevăzut. Ecaterina nu se plânse, scrupulele ei erau trecătoare, ea nu știa ce este remușcarea.

CEI TREI FRAȚI

Viiitorul ei e incredințat celor trei frați Orloff, care din dragoste pentru ea sunt botârșiți să facă orice. Aceștia sunt conjurații cari îi vor oferi coroana. Profitând de faptul că erau iubiți de soldați și de nemulțumirile pricinuite de Petru, care voia să schimbe religia și să desfacă garda, Grigore Orloff cumpără ofițerii cu bani furajați din casa regimentului, răsculă preoții, și făgăduia în stânga și în dreapta funcțiuni și decorațiuni.

SE PROCLAMA IMPARATEASA

Într-o dimineață la ora 5 Orloff intră la împărăteasă și-i făcu cunoscut că aflându-se în Petersburg despre arestarea ei trupele se răsulară.

— „Veniți la Petersburg, vă vom proclama suverană a inimilor noastre și a Mării Rusii”.

Ecaterina a trecut prin curtea cazărmei Ismailovskii. Un toboșar sună pe câmp. Soldați răsăr din toate părțile, o îmbrăncesc. Ce învălmășală! Ce răcneto! E o întrecere cine îi va săruta mâinile, îi va săruta cismele, va atinge îmbrăcăminte ei cu o cucernică frenetică. Urletele numai conținesc. „Iată mântuitorul nostru!” Ecaterina râde. Veselia ei place soldaților, gingășia ei plăcută îi atrage. Doi cazaci aduc în curte aiurii un popă.

Grigore îl pune să ridice crucea. Cu o voce stridentă, ofițerii jură credință Ecaterinei. Înainte spre biserica Maicii Domnului din Kazan!

Clerul s'a adăugat cortegiului. În graba su Părintele Ambrosie și-a pus mitra strâmb. diamante și pietre scumpe luscesc în soare. Înaintează în mantia sa albastră de culoarea cerului, cu scepтрul imperial rezimat de banba resfărată în evantai. Împărăteasa ia scepтрul. Cât e de ușor în mâna ei voluntară! Soldații aplaudă acest gest, cântă, aclamă, clopotele sfântului Nicolae răspund clopotelor sfântului Andrei. Ecaterina plânge de bucurie, de emoție și poate de teamă.

La jumătatea drumului se opresc: generalul Ismailoff se aruncă la picioarele ei: „Aduc Majestății Voastre abdicarea împăratului, Iată scrisoarea sa. El plânge, Doamnă.

— „Domnul fie laudat! spuse Ecaterina, voi scuti astfel patria mea de un războiu civil. În afară de libertate, spuneți stăpânului vostru că poate avea tot ce dorește”.

Apoi, fără a întârzia, dânsa trimise pe Alexis Orloff să-i supravegheze soțul, căci se auzea că țărani se vor răscula pentru dânsul.

Împărăteasa se întoarse din cale. Ce cavalcadă! Escortată de regimentul Preobojenski, ea pătrunse triumfătoare în capitală, primită de surâsul poporului. Pe treptele palatului, fiul ei, Curtea și Sf. Sinod o așteptau. Neputând vorbi, frântă de emoție, se asvârli îmbrăcată în pat.

De grabă un pergament nou. Va face primul său ukaz în favoarea locotenentului Grigore, amantului ei. Norocosul va avea un grad să facă să pălească toți invidioșii și titlul de conte îi va merge de minune.

Unde este sigiliul imperial? Ca o fetiță care scrie o pagină de caligrafie, semnează, cu mâna tremurândă: Ecaterina.

În același timp Alexis Orloff pătrundea la țară și îl sugruma.

DAR ȘI CEI TREI SUNT PARASIȚI

În primele timpuri Ecaterina a vrut să se mărite chiar cu Grigore Orloff. Toți demnitarii statului s'au opus. L-a făcut conte, prinț și i-a dăruit giuvaericele faimoase. Dar a început să primească și curtea unui tânăr ofițer Potemkin, cu care cocheta la jocul de cărți:

Inclinat asupra jocului ei, o atingea ușor, în timp ce îi șoptea la ureche, imitând vocea lui Orloff:

— „Ce etate aveți, Doamnă?”

Alexis infuriat de acest manej, îi strigă: — „Lasă în pace pe Majestatea Sa. Pleacă, papagal nesuferit!”

— „Cu sau fără voia ta, voi rămâne toată noaptea, dacă prezența mea nu supără pe grațioasa mea suverană.

— „Potemkin, sfătuiește-mă, trebuie să joc cupă?” întrebă liniștit Ecaterina, amuzată de această gălceavă a cărei pricină era.

— „Vedeți, noi doi avem toate atalele. Pe cuvântul meu, cred că-mi purtați noroc.

— „Pleacă, tipă Orloff, roșu de mânie, ridicându-se dintr'odată.

Cei doi bărbați se sfidară. Alexis Orloff, simțind că-i pâlăște steaua, lovi cu pumnul în masă. Cărțile se imprătiară.

Deși măgulită, de această luptă de cocoși, Împărăteasa care cunoștea violența grosolană la furie a acestor bărbați, găsi mai prudent să dispară.

Alexis măsura camera în lung și în lat, abia stăpânindu-și furia. Potemkin mai calm, îl privea, găsind că furia lui Alexis era semn bun. Deodată Orloff îi dădu un pumn în cap, atât de puternic însă, că-i tăsnă sângele pe ochi. Potemkin pierdu un ochi, și nebun de desperare, fugi departe. Alexis își câștigase seara.

CA SA TREACA TIMPUL

Grigore Orloff „în fața turcilor nesuferiți și bărboși”, își plimba prin Iași noua sa uniformă stropită cu diamante. Uimește moldovencele, care jucându-se cu boabele de chihlimbar a mătănilor, flecăroșe tolnăite pe divanuri de mătase.

Potemkin, mereu neurastenic așteaptă să fie numit locotenent-general, și asediază între timp Silistra.

Ecaterina, profitând de distanțe, culează să instaleze în camera închisă pe micul Vassiltșikof, pe care ochiul ei cercetător

le-a descoperit în timp ce trecea în grupul celorpropt cai albi ai ei, spre Tsarskoe.

Fără prea multe formalități, spre a face cunoștința, trimise elegantului ofițer o cutie de aur. E încântată. Potrivit dinelilor ei, cari mai pe urmă, au devenit obiceiul casei, tânărul Vassiltșikof fu supus vizitei medicale. Fără ceremonie, doctorul Rogerson, examinează cu lupa clientul, pe o parte și pe alta spre a se convinge că într'adevăr nu prezintă nici un rizic pentru grațioasa suverană.

Vassiltșikof se supuse, puțin curioz și puțin intimidat de acest nou consiliu de revizie. D-ra Protassof și contesa Brusunt însărcinate a-i răpi secretele, ce sunt trecute în registru: primul pas care aceste doamne îl fac pe rând, dă ferească-se de recidivă! Protocolul ce informațiuni, iar nu capricii.

Aceste probe odată trecute, iar când datul admis, ce bogății, ce servitorii, lux nu-l așteaptă, și pentru a-l dispune găsește într'un saltar, pus la vedere o sumă de mii de ruble aur, care nu așteaptă decât să fie cheltuite. Scara, Ecaterina de braț amoretul cu mâna ei autoritară; acesta roșu de mândrie, devine purtul central al tuturor urilor și tuturor golozilor. Ea îl răpește apoi cum ai răpește o soție.

Prieteni lui Orloff îl anunțară și veni în galop din Moldova. Fu oprit în la Gătcina.

Dar sosi mai repede Potemkin care deveni, pentru câțiva ani favoritul „titre”. Nu pentru mult timp, căci e scraib, încercat de onoruri și averi și scruit cu alții, mereu alții:

Zavadovsky suflorul, Zoritch croașul, Korsakoff tenorul, sesibilul Lanskoi, kharoff spionul, Yermoloff negrul, Marmonoff și Zubof urmează unul după altul.

BĂTRANETEȚA: ZUBOF

Cel din urmă amant (Ecaterina are de ani) e un tânăr frumos și înconștient care o înalță ca toți ceilalți.

Zadarnic îl dragostea și mângăia Ecaterina. Zubof o înșela la fel cu ceilalți însă nu mai mult; se putea lauda, fi mândrie că e femeia cea mai înșelată tot imperiul.

În fiecă dimineață, Zubof deschide ochii înconjurat fiind de miniștri, curteni, de solicitori. Dorește cafea neagră? Un fost ambasador i-o prepară i-o servește în pat. Poetul Dierjavin compară cu Aristot. Ecaterina spune, că vrea să o asculte că e cel mai mare general Rusiei. Nimic nu se face fără aprobarea lui.

Anticamera lui Zubof era tot atât de plină ca și a lui Rasputin. Și la unul la celălalt trebuia să aștepi ceasuri întregi însteea de a fi primit. Și dacă un desfăcea scrisorile fără a le citi, celălalt abia știa să ție tocul în mână. Unul e mai ceremonios, celălalt mai familiar, și „întreprinzător”. Zubof nu acorda audiențe particulare... cum făcea Rasputin.

Zubof era de o insolentă și de o îngădare rară, abia dacă saluta pe Marele Duce Paul, Moștenitor al Tronului, ca temător, se ferea din calea lui.

MOARTEA

La 15 Noiembrie 1796 Ecaterina lucrând cu secretarul ei, se simte rău. Toată curtea aleargă. E de prisos, căci e în agonie.

„Marele Duce Paul se apropie, o privește:

— „Să fie desgroate osemintele tale, lui meu Tarul, și pe țeasta lui roasă o viermi să se așeze fiara împărătească